

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Feyzan GÜRSESLİ

GÖÇ VE KADIN: ADANA İLİ ÖRNEĞİ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ADANA-2019

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

GÖÇ VE KADIN: ADANA İLİ ÖRNEĞİ

Feyzan GÜRSESLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Bu Tez / /2019 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından Oybirliği/
Oyçokluğu ile Kabul Edilmiştir.

Prof. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK
DANIŞMAN

Prof.Dr. Adnan ÇİÇEK
ÜYE

Dr.Öğr.Üyesi Ufuk GÜLTEKİN
ÜYE

Bu Tez Enstitümüz Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Tarafından Hazırlanmıştır.

Kod No:

**Prof. Dr. Mustafa GÖK
Enstitü Müdürü**

Not:Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖÇ VE KADIN: ADANA İLİ ÖRNEĞİ

Feyzan GÜRSESLİ

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Danışman : Prof. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK

Yıl: 2019, Sayfa: 58

Jüri : Prof. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK

: Prof.Dr.Adnan ÇİÇEK

: Dr.Öğr.Üyesi Ufuk GÜLTEKİN

Bu çalışmada, Adana İline göç ederek gelip yerleşen kadınların bu süreci nasıl yaşadıkları ve bu süreçten nasıl etkilendikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Basit tesadüfî örnekleme yöntemiyle göç eden bireylerin yoğun olarak oturduğu mahallelerden 115 kadınla görüşülmüştür. Elde edilen bulgulara göre kadınların hemen hemen tamamı eş ve çocuklarıyla göç etmişlerdir. Kadınlar göç etme kararında bağımsız değillerdir. Göç etme nedenleri evlilik, iş bulma ve çocukların eğitimidir. Köydeki tarım topraklarının azlığı da diğer bir önemli nedendir. Kadınların göç etme kararında erkekler etkilidir. Göç ettikleri yerde mahalle seçiminde etkili olan faktörler önem sırası ile tanıdıkların olması, eşin istemesi ve ucuz olmasıdır. Kadınlar göç ettikleri yerlerde maddi destekten ziyade yüksek oranda manevi destek görmüşlerdir. Kadınlar, göç kararı alındıktan sonra heyecan, korku, sevinç, üzüntü, yani bütün duyguları yaşadıklarını belirtmişlerdir. Göç sırasında da en çok ekonomik ve psikolojik sorunlarla karşılaşmışlardır. Göç sonrasında ise kent yaşamına uyum, yabancılık, yalnızlık, pişmanlık ve işsizlik yaşanan en önemli sorunlardır. Yaşanan bu sorunlara rağmen kadınlar kentin imkanlarını bırakıp geri dönmek istememektedirler.

Anahtar kelimeler: Göç, Kadın, Sağlık, Adana,

ABSTRACT

MSc THESIS

MIGRATION AND WOMAN: CASE OF ADANA

Feyzan GÜRSESLİ

**ÇUKUROVA UNIVERSITY
INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
DEPARTMENT OF AGRICULTURAL ECONOMICS**

Supervisor : Prof. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK
Year: 2019, Pages: 58
Jury : Prof. Dilek BOSTAN BUDAK
: Prof.Dr.Adnan ÇİÇEK
: Dr.Öğr.Üyesi Ufuk GÜLTEKİN

In this study, it has been tried to reveal how the women who migrated to and settled in Adana and how they were affected by this process. 115 women were interviewed by Simple Random Sampling method. According to the findings, almost all women migrated with their spouses and children. Women are not free in their decision to migrate. The reasons for emigration are marriage, employment and education of children. Another important reason is the lack of agricultural land in the village. Men are influential in women's decision to migrate. The factors that affect the neighborhood selection are: having acquaintances, spouse's will and neighborhood's being cheap. Women have received high levels of moral support rather than financial support in the places they migrate. After the migration decision, women stated that they experienced all emotions such as excitement, fear, joy and sadness. After migration, adaptation to urban life, alienation, loneliness, regret and unemployment are the most important problems. Despite these problems, women do not want to leave the city's opportunities and return back.

Key Words: Migration, woman, health, Adana

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

Göç, insanların ve toplumların bilincinde derin izler bırakan toplumsal bir olaydır. Tarihin her devrinde değişen siyasal, toplumsal ve çevresel faktörlerle birlikte yaşam koşullarındaki değişimlere bağlı olarak çeşitli göçler ortaya çıkmıştır (Deniz, 2008). Göç, ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden bir başka ülkeye, bir yerleşim yerinden bir başka yerleşim yerine gitme işi olarak tanımlanabilir (Anonim, 2011).

Çalışmada göç eden kadınların yaşları 31-40 arasında değiştiği ve ortalama yaşın 39,4 olduğu belirlenmiştir. Ailedeki ortalama birey sayısı 3,77 kişidir. Geleneksel aile yapısından çekirdek aileye doğru bir yöneliş olduğu izlenmektedir. Ortalama hane halkı geliri eşlerinin asgari ücret almalarıyla birlikte ortalama 3.676,95 TL'dir. Kadınların tamamı evlidir ve biri hariç hepsi çalışmaktadır. Kadınların çoğu köyden göç etmişlerdir. Göç ettikleri yerde kalış süreleri ortalama 25 yıl, Adana'da ise ortalama 15 yıldan beri ikamet etmektedirler. Kadınların hemen hemen tamamı eş ve çocuklarıyla göç etmişlerdir. Kadınlar göç etme kararında bağımsız değillerdir. Göç etme nedenleri evlilik, iş bulma ve çocukların eğitimi ön planda yer almaktadır. Köydeki tarım topraklarının azlığı da diğer bir önemli nedendir. Kadınların göç etme kararında erkekler etkilidir.

Göç ettikleri yerde mahalle seçiminde önem sırası ile tanıdıkların olması, eşin istemesi ve ucuz olmasıdır. Kadınlar göç ettikleri yerlerde maddi destekten ziyade yüksek oranda manevi destek görmüşlerdir. Kadınlar, göç kararı alındıktan sonra heyecan, korku, sevinç, üzüntü, yani bütün duyguları yaşadıklarını belirtmişlerdir. Göç sırasında da en çok ekonomik ve psikolojik sorunlarla karşılaşmışlardır.

Göç sonrasında ise kent yaşamına uyum, yabancılık, yalnızlık, pişmanlık ve işsizlik yaşanan en önemli sorunlardır. Kadınların büyük bir çoğunluğu evlere yardımcı olarak veya çocuk bakmak için gittiklerini belirtmişlerdir. Eğitim seviyelerinden dolayı daha kalifiye iş bulmakta zorlanmakta ve genellikle düşük

ücretli, düşük statülü ve servis işleri gibi ekonominin düzensiz sektörlerinde çalışmaktadırlar. Eşlerinin iş bulmasının daha zor olduğunu bazen sadece kendi elde ettikleri gelire ailenin geçindiğini vurgulamışlardır. Kadınların büyük bir çoğunluğu elde ettikleri geliri kocasına vermekte, geriye kalan çok az kısmı ise aile ihtiyaçları için harcadıklarını belirtmişlerdir. Elde ettikleri gelir evde pek önemsenmese de, kadınlar harcama yapmadan önce eşlerine danışmaktadırlar. Zorlandıklarını ama çalışırken kendilerini daha özgür hissettiklerini belirtmişlerdir.

Her ne kadar göç ile birlikte bir takım sıkıntılar yaşamalarına rağmen kadınların çoğu kentin imkanlarını terk edip geri dönmek istememektedirler. Kadınlar köyde yetişen çocukların ailelerine daha bağlı olduğunu belirtse de daha iyi eğitim için çocuklarının kentte yaşamasını istemektedirler.

Göç sonrası yaşanan sorunlar arasında en önemli yeri beslenme ve barınma almaktadır. Kadınların yaklaşık %70'i daha fazla karbonhidrat tüketildiğini belirtmişlerdir. Bunun en önemli nedenleri olarak da hem daha ucuz olması hem de göç ettikleri yerden destek (bulgur, un, nohut vs.) almalarıdır. Barınma konusunda da göç ettikleri yerde genellikle kendi evlerinde ve daha büyük evlerde yaşayan kadınlar göç sonrası daha kötü evlerde kiracı konumuna düştüklerini belirtmişlerdir. Ailece daha az vakit geçirdiklerinden dolayı aile bağlarının da zayıfladığını belirten kadınlar, akrabalık ilişkilerinin çok azaldığını da vurgulamışlardır.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez konusunun belirlenmesinde, araştırılması ve yazımı sırasında sahip olduğu bilgi birikimi ve tecrübesi ile çalışmayı yönlendiren ve hiçbir zaman yardımı esirgemeyen, her daim desteğini arkamda hissettiğim saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK’a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam sırasında bana desteklerini esirgemeyen Ar. Gör. Tuğçe KAYA’ya ve Ar. Gör. Kasım Eren TUNA’ya sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmayı hazırlarken geçirdiğim süreçte manevi desteğini her an yanımda hissettiğim çocuklarıma ve eşime teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZ	I
ABSTRACT.....	II
TEŞEKKÜR.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
ÇİZELGELER DİZİNİ	VIII
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	X
1. GİRİŞ	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	5
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	9
3.1. Materyal.....	9
3.2. Yöntem	10
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	11
4.1. Çalışma Alanı ve Göç İle İlgili Genel Bilgiler	11
4.1.1. Adana Hakkında Genel Bilgiler.....	11
4.1.2. Göç Hakkında Genel Bilgiler.....	14
4.1.2.1. Göç.....	14
4.1.2.2. Dış Göç	16
4.1.2.3. İç Göç.....	16
4.1.2.4. Göç Nedenleri	18
4.2. Elde Edilen Bulgular.....	22
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	41
5.1. Sonuçlar	41
5.2. Öneriler	42
KAYNAKLAR	45
ÖZGEÇMİŞ	49

ÇİZELGELER DİZİNİ

SAYFA

Çizelge 4.1. Adana İlinde Göç İstatistikleri	13
Çizelge 4.2. Kadınların Yaş Grupları ve Eğitim Düzeyleri	23
Çizelge 4.3. Göç edilen yer	23
Çizelge 4.4. Göç etmelerine etki eden faktörler.....	24
Çizelge 4.5. Göç etme kararına etki eden kişiler	24
Çizelge 4.6. Mahalle seçimine etki eden nedenler	25
Çizelge 4.7. Şehirde yaşayan akraba/hemşerilerin yardımcı olduğu konular	25
Çizelge 4.8. Göç kararı aldıktan sonra hissedilen	26
Çizelge 4.9. Göç sırasında yaşanan sorunlar.....	26
Çizelge 4.10. Göç sonrası yaşanan sorunlar ve duygular.....	27
Çizelge 4.11. Göç kararının doğruluğu ve devlet desteği ile geri dönme	28
Çizelge 4.12. Göç ettikleri yere geri dönmeme nedenleri.....	29
Çizelge 4.13. Evlilik kararını verme şekli.....	29
Çizelge 4.14. Çocukları evlenirken aradıkları özellikler	30
Çizelge 4.15. Kadınların boşanma hakkındaki düşünceleri	30
Çizelge 4.16. Eğitim farklılığı.....	31
Çizelge 4.17. Ekonomik, sosyal ve ailevi konularda karar alma	31
Çizelge 4.18. Sağlık ocağından alınan hizmet	32
Çizelge 4.19. Sağlık hizmetlerinden faydalanamama nedenleri	32
Çizelge 4.20. Sigara ve alkol kullanımı	33
Çizelge 4.21. Göç ettikten sonra yaşananlar	34
Çizelge 4.22. İletişim araçlarının aile yapısına etkileri.....	35
Çizelge 4.23. Gelir ile eğitim arasındaki ANOVA testi.....	35
Çizelge 4.24. Gelirler arasındaki farkın kaynağını belirleyen LSD testi	36
Çizelge 4.25. Yaş ile Gelir arasındaki ANOVA testi.....	36
Çizelge 4.26. Gelirler arasındaki farkın kaynağını belirleyen LSD testi	37
Çizelge 4.27. Yaş ile eğitim grupları arasındaki ANOVA testi	37

Çizelge 4.28. Eğitim Seviyesi Arasındaki Farkın Kaynağını Belirleyen LSD testi.....	37
Çizelge 4.29. Yaşadığı süre ile eğitim grupları arasında ANOVA testi	38
Çizelge 4.30. Yaşadığı süre ile Eğitim Arasındaki Farkın Kaynağını Belirleyen LSD testi.....	39
Çizelge 4.31. Dört farklı yaş grubunun göç nedenleri ANOVA testi	39
Çizelge 4.32. Yaş grupları arasındaki Farkın Kaynağını Belirleyen LSD testi	40

SİMGELER VE KISALTMALAR

ANOVA : (Analysis of Variance)

LSD : (Least square degree)

Stan. Sap : Standart Sapma

1. GİRİŞ

Göç, insanların ve toplumların bilincinde derin izler bırakan toplumsal bir olaydır. Tarihin her devrinde değişen siyasal, toplumsal ve çevresel faktörlerle birlikte yaşam koşullarındaki değişmelere bağlı olarak çeşitli göçler ortaya çıkmıştır (Deniz, 2008). Göç, ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden bir başka ülkeye, bir yerleşim yerinden bir başka yerleşim yerine gitme işi olarak tanımlanabilir (Anonim, 2011).

Temelde bir “yer değiştirme” hareketi olan “göç”, hem bireysel boyutları hem de toplumsal boyutları içinde barındıran bir değişim ve dönüşüm ögesi durumundadır. Bu bağlamda da bir “sorunlar yumağı” niteliği taşımaktadır. Göçenler açısından yeni bir hayatın başlangıcı, göçülen yerle birlikte yeni bir anlam kapasitesine taşınmak demektir (Yılmaz ve Demir, 2009).

1927 yılı nüfus sayımında, Türkiye nüfusunun yaklaşık %25’inin kentlerde, %75’inin kırsal kesimde yaşadığı ve bu oranların 1950’li yıllara kadar değişmediği görülmektedir. Türkiye, 1950’li yıllardan itibaren sanayileşme ve kentleşme süreciyle birlikte iç göçlere sahne olmuştur. Kırsaldaki nüfus artışı, tarımda makineleşme, mevcut toprakların miras yolu ile parçalanması kırsal alanda büyük bir kitlenin geçinememesiyle ya da işsiz kalmasıyla sonuçlanmış, bu da göç olgusunu hızlandırmıştır (Bahar ve Bingöl, 2010; Yenigül, 2004). 1950’li yıllardan itibaren başlayan köyden kente göç olgusu ile kent, köy ve kentli-köylü kimlikleri de tartışmaya açılmıştır. Göç eden nüfusun çoğunun kentin kenar mahallelerindeki köyün benzeri olan gecekondualarda oturmaktadırlar (Erman, 2002). Yaşanan ekonomik ve toplumsal sorunlar, bu alanlardaki yoksulluk ve yoksunluğu daha da artırmakta, bu olguların beraberinde getirdiği risklerden ise kadınlar daha fazla etkilenmektedir (Gökbayrak, 2002).

Göç nedenleri arasında “bağlantılı göç” çoğunlukla kadınlara özgü bir göç nedenidir. Bağlantılı göç ailenin herhangi bir nedenle (iş bulmak, iş tayini, vb) göç eden erkek üyelerini takip eden kadınların hareketini tanımlayan bir olgudur.

Burada kadının birey olarak bağımsız göç kararından ziyade, aile içindeki konumuna (eş, anne, kız çocuk) bağlı olarak yeni bir mekana taşınması söz konusu. Aynı bağlamda yine ağırlıklı olarak kadınlara özgü başka bir göç nedeni de “evlilik göçü”dür (İlkkaracan ve İlkkaracan, 1998).

Göç eden bireylerin yaşadığı bölgelerde yapılan çalışmalarda göç eden kadınların doğum öncesi bakım hizmetlerinden yeterince yararlanamadıkları; ekonomik durum, çevre, korku, tanıdık olma gibi sosyo-kültürel ve psikolojik temelli faktörler nedeniyle hastanede doğum yapma oranlarının düşük, evde sağlık personeli olmaksızın yapılan doğum oranlarının ise yüksek olduğu görülmektedir (Güler, 1996; İpekyüz, 1996; Özen 1996).

Temel sağlık hizmetinin bir parçası olan ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin alımı açısından değerlendirildiğinde göç eden bireylerin bu hizmetlerden de yeterince yararlanmadığı görülmektedir. Göç eden kadınlarda, geleneksel kültüre bağlı olarak çocuk doğurmak, sahip oldukları statünün devamı açısından oldukça önemli olarak kabul edilmekte ve inançları nedeniyle aile planlaması hizmetlerinden yararlanma düşük olmaktadır (Özen, 1996). Bu nedenle göç eden kadınlar arasında özellikle eğitim seviyesi düşük olan kadınların daha çok çocuk sahibi olduğu, aile planlaması yöntemleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve buna paralel olarak çocuk aldırma oranının yüksek olduğu bilinmektedir (Güler, 1996).

Göç eden bireylerin beslenme alışkanlıkları değerlendirildiğinde, yeterli ve dengeli beslenmedikleri, ekonomik koşullara ve alışkanlıklarına bağlı olarak daha çok yağ ve karbonhidrat ağırlıklı beslendikleri saptanmıştır. Aktivitelerinin azaldığı, beden kitle indeksinin kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur (Choudry, 1998; Özen, 1996). Çocuklarda beslenme yetersizliğine bağlı olarak gelişen malnütrisyon, sonu ölümlere varan ciddi sonuçlara neden olan bir sağlık sorunudur. Yapılan çalışmalarda göç eden bireylerin çocuklarının boy-kilo oranlarının olumsuz etkilendiği ve persantil değerlerinin düşük olduğu saptanmıştır (Ertem, 1999; İpekyüz, 1996). Göç eden kadınların sağlığı geliştirme

davranışlarının değerlendirilmesi amacıyla hemşireler tarafından yapılan çalışmalarda da göç eden bireylerin beslenme davranışlarının yetersiz olduğu belirtilmektedir (Ahijevych ve Bernhard, 1994, Johnson 2005).

Göç eden bireylerin göçle birlikte fiziksel rahatsızlıkların yanısıra psikolojik rahatsızlıkların da görüldüğü bilinmektedir. Bu ruhsal çöküntüden en fazla kadınlar ve çocuklar etkilenmektedir. Kadınlar post travmatik stres bozukluğu, kültürel çatışma, aile rollerinde değişim, aile içi şiddet gibi nedenlerle birçok ruhsal sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Çocuklarda ise korku, içe kapanıklık gibi şikayetlere sık rastlanmaktadır (Çobanoğlu 1996, Ertem 1999, İpekyüz 1996).

Göç eden bireylerin sağlığını olumsuz etkileyen bu faktörlerin yanında yerleştikleri bölgelerde sağlık hizmetlerinin yetersiz olması ve var olan hizmetlerin kullanımının düşük olması da sağlık sorunlarının giderek artmasına neden olmaktadır. Yapılan çalışmalarda sağlık ocaklarının sayıca yetersiz olduğu, hizmet verdiği nüfusun düzenli kayıtlarını tutamadığı, risk altındaki nüfusun sorunlarını saptamakta yetersiz kaldığı, koruyucu sağlık hizmetleri vermesi gerekirken daha çok poliklinik hizmeti sunmaya başladığı ve aşılama oranlarının giderek düştüğü görülmektedir. Bu durum, göç eden bireylerin temel sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamamalarına ve sonuçta önlenebilir sağlık riskleriyle karşılaşmalarına yol açmaktadır (Çobanoğlu 1996, Fuller ve Ballantyne 2000, Özen 1996).

Sağlık hizmetlerinin yetersizliği yanında ekonomik koşullar, sağlık güvencesine sahip olmama, yerel hizmetlerin gereksinimlere cevap verememesi, yabancılık, yasalar, ekonomik nedenler, ulaşım, çalışan kadınlar için çocuklara bakacak kimse olmaması, çalışma saatleri, dil engeli gibi nedenlerden dolayı da göç eden bireylerin sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanmadıkları bilinen bir gerçektir (Ertem 1999, Özen 1996, Sohng ve ark. 2002).

Günümüzde sağlık ve eğitim hizmetlerinde bir takım iyileşmeler olmasına rağmen halen bu sorunlar devam etmektedir ve karşılaşılan bu sorunlarla en fazla

mücadele etmek zorunda kalan kadınlar olduğundan ve kadının aile içindeki rolü ve fonksiyonu çalışma hayatına katılımı ile değiştiğinden dolayı detaylı olarak incelenmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada; Adana İline kırdan kente göçün sebepleri ve göç ederek gelip yerleşen kadınların bu süreci nasıl yaşadıkları, bu süreçten nasıl etkilendikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Ekmekçiler (2011), “Kırsal Göç Hareketlerinin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Diyarbakır İli Örneği” adlı çalışmasında en önemli göç nedeninin ekonomik olduğunu ve göç sonrası eğitim ve sağlık hizmetlerine daha rahat ulaştıklarını tespit etmiştir. Ayrıca göç sonrasında alışkanlıklarına devam ettiklerini ve şehirdeki sosyal yaşantıya uyum sağlamada sorun yaşadıklarını belirtmiştir.

Tuzcu ve Ilgaz (2015) “Göçün Kadın Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri” adlı derleme çalışmalarında, kadınların göç sürecinden en çok etkilenen riskli bir grup olduğunu belirtmişlerdir. Göç edilen yerdeki yaşam biçiminin farklılığı, ekonomik ve sosyal zorluklar, çalışma hayatına başlama gibi unsurlardan dolayı kadınların ruh sağlığı üzerinde negatif etkiye sahip olabileceğini belirtmişlerdir.

Tuzcu ve Bademli (2014) “Göçün Psikososyal Boyutu” adlı çalışmalarında farklı kültürlerden gelen insanların bir arada yaşamaları, farklılıklarla baş etmeleri ve karşılaştıkları güçlükleri aşmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Yeni yaşam biçimine uyum süreci bireyin yalnızlık, sosyal izolasyon, yabancılık, pişmanlık ve kendini değersiz görme gibi duyguların yaşanmasına ve bunun sonucunda stresin daha yoğun yaşanmasına neden olabilmektedir. Yaşanılan stress ve etkili baş edememe bireylerde anksiyete ve depresyon gibi sağlık sorunları yönünden risk oluşturmaktadır.

Hyman, (2004) “Setting the stage: reviewing current knowledge on the health of Canadian immigrants” adlı çalışmasında göç eden bireylerin beslenme alışkanlıklarını değerlendirmiştir. Elde ettiği bulgular, yeterli ve dengeli beslenmediklerini, daha çok yağ ve karbonhidrat ağırlıklı beslendiklerini saptanmıştır. Ayrıca, fiziksel aktivitelerinin de göç ile birlikte azaldığı, beden kitle indeksinin kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Villarreal and Hamilton (2012) Meksika da sosyal ve ekonomik faktörlerin iç göçlere olan etkilerini incelemişlerdir. Maquiladora yapılan çalışmada göç edenlerin seçimlerin de ihracat düzeyi ve istihdam düzeylerinde etkili olduğu tespit

edilmiştir. Bu çalışmada sınır şehirlerinden ABD'ye yapılan yüksek oranda göçün cazibesini kaybettiği, göç edenlerin büyük oranın Meksika'nın sınır şehirlerinden yapan çoğunluğunun genç ve eğitim seviyesi düşük kişilerin oluşturduğu tespit edilmiştir. Kırsal göçmenlerin yabancı yatırımın daha yüksek olduğu sınır şehirlerine taşımak önemli ölçüde daha muhtemel olduğu belirtilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre uluslararası ticaret ve yabancı yatırım için kendi ekonomilerinin dışı açılması, diğer ülkeler içinde önemli olduğu belirtilmiştir.

Fan ve Stark (2008) yaptıkları çalışmada, yeni bir genel denge modeli kullanmışlardır. Bu model ile gelişmekte olan ülkelerde kırsal alanlardan kentlere doğru meydana gelen göçün hem kırsal hem de kentsel hane halklarının ortalama gelirlerini azaldığı ortaya koymuşlardır. Vasıfsız işçilerin kırsal alandan kentsel alana göçünü azaltacak çeşitli önlemler alınabileceği ve bu durumda hem kırsal ve hem de kentsel alanda insanların ekonomik durumunun olumlu yönde etkileneceği ifade edilmiştir. Ayrıca hükümet tarafından vasıflı işçilerin eğitimi için yapılan harcamaların artırılmasının sosyal refah düzeyini artıracığı ortaya konulmuştur.

Ökten (2009) tarafından Güney Doğu Anadolu Bölgesi genelinde yapılan çalışmada, Türkiye'de kırsal alanların kalkınması, bölgeler arası ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişme farklılıklarının giderilmesini amaçlayan politikalarla yakından bağlantılı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin az gelişmiş bölgelerinden biri olan Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde gerçekleştirilen Güney Doğu Anadolu Projesi'nin, bu yöndeki çalışmaların en kapsamlısı olduğu belirtilmiştir.

Gürbüz (2007) Adana'da Yüreğir İlçesinde yapmış olduğu çalışmada kırsal bölgelerden göçe neden olan sorunların başında işsizlik ve geçim sıkıntısı olduğunu tespit etmiştir. Göç edilen bölgenin alt yapı sorunları nedeni ile de göç eden ailelerin kentsel hayata uyumunun zorlaştığını ifade ederek, göç eden ailelerde önemli sosyo-ekonomik değişikliklere sebep olduğu belirtmiştir.

Çelik (2006) göç olgusunu, iç göç ve dış göçü tanımlayarak göçün sosyoekonomik ve siyasal nedenlerini belirtmiştir. İç göçlerin ekonomik

nedenlerini incelemiş ve araştırmasını, temel itici ve çekici güçler yaklaşımına dayandırmıştır. İtici güçler arasında tarımda makineleşme, toprak yetersizliği ve güvenlik sorunu olduğu, çekici güçlerde ise istihdam fırsatları sağlık, eğitim hizmetleri ile kent merkezlerindeki akrabaların olduğu ve bu faktörlerin göreceli etkisi incelenmiştir. Buna göre göçü etkileyen en önemli değişkenlerin istihdam fırsatı ve gelir olduğu belirlenmiştir.

Buz (2009) “Göç ve Kentleşme Sürecinde Kadınların "Görünürlüğü" isimli çalışmada, göç kararının verilmesi ve sürecinin planlanmasını kadınların etkileyemediğini belirtmiştir. Öte yandan kadınlar, göç deneyiminde yeni “kentsel yaşamı” düzenlemekle ilgili pek çok sorumluluğu almış bulunmaktadır. İçgöç ve kentleşme ile birlikte kadınlar çoğu zaman işgücüne katılamamakta ve ev içindeki emekleri görünmez olmaktadır. Kentleşme ve iç göçle ilgili çalışmalar kadınların göçle daha dezavantajlı hale geldiklerini, toplumsal cinsiyet rollerinin arttığını, ancak gittikleri kentte bütünleşmeye büyük katkıları olduğunu göstermektedir. Dünyada ve Türkiye’de kentlere göç artmaktadır ve kadınların rolleri fazlalaşmaktadır. Kadınları göç sürecinde görünür kılmak için toplumsal cinsiyet odaklı bir kentleşme politikası ve stratejisine ihtiyaç bulunmaktadır.

Şeker ve Uçan (2016) “Göç Sürecinde Kadın” adlı çalışmalarında, göç alanında yapılan çalışmalar yakın zamana kadar kadını erkeğin aldığı kararları kabullenen ve alınan kararların sonuçlarına katlanan bir çerçeve içinde incelemiştir. Uluslararası göç hareketlerinde yaşanan dönüşüm ve göç eden kadın sayısının hızla artması toplumsal cinsiyet odaklı yeni bir yaklaşımla çalışmayı zorunlu kıldığını belirtmiştir. Çalışmada, göç deneyimi yaşayan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan mağduriyetinin ve göç araştırmalarında kadının ayrıcalıklı bir konumda ele alınması gereğinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Arabacı ve ark. (2016) “Türkiye’de Kadın Göçmenlik ve Göçün Kadın Sağlığı Üzerine Etkisi” adlı çalışmada, göçün içerdiği süreçler itibarıyla insan sağlığını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Göç ettikleri bölgede sağlık hizmetine ulaşamama, ekonomik yoksunluk nedeniyle yaşanan yetersiz beslenme,

sosyal destek eksikliği, sosyal işlevselliğin kaybı, sosyal güvencenin olmaması ve farklılıklar nedeniyle yaşanan uyum sorunları göç eden kişinin sağlığını olumsuz etkilemektedir. Bu durum kimi zaman solunum yoluyla ya da sindirim sistemi ile bulaşan enfeksiyonlar şeklinde kimi zaman ise paraziter hastalıklar olarak karşılırlarına çıkmaktadır. Bu sorunlardan bir veya birkaçının ortaya çıkması ile birlikte göç kronik bir stres durumu oluşmaktadır. Bu stres durumu göç eden kişide psikolojik rahatsızlıklara neden olabilmektedir. Bu sorunlardan en fazla çocukların ve kadınların etkilendiği bilinmektedir. Kadınlar aile içi şiddet, ruhsal sorunlar, sosyal dışlanma, aile rollerindeki değişim gibi birçok sorunla karşılaşabilmektedir. Bu sorunların çözümü için ve göç edenlerin sosyal değişime adapte olmaları için gerek bireysel olarak gerekse aile olarak göç edenlere profesyonel müdahale edilmesi gerekmektedir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırmanın ana materyalini Adana ilinde kadınlarla yapılan anketlerden elde edilen veriler ve araştırmacının gözlemleri oluşturmaktadır. Ayrıca konu ile ilgili ikincil verilerden de yararlanılmıştır.

Çalışmanın örnek büyüklüğünün hesaplanmasında Basit Tesadüfi Olasılık Örneklemesi yöntemi kullanılmıştır. Sonlu küme ($N < 10000$) söz konusu olduğunda kullanılacak formül şu şekildedir (Arıkan, 2017).

$$n = \frac{N * p * q * z^2}{(N - 1) * D^2 + z^2 * p * q}$$

N= Evren büyüklüğü

n: örnek hacmi

z: 2,58 (%99 güven düzeyine karşılık gelen standart z değeri)

p: Örneğin ana kitleyi temsil edebilme olasılığı ($p=0,80$)

q: (1-p) İlgili özelliğe sahip olmayan ana kitle oranı

d: Kabul edilen örneklem hatası. ($\pm\%10$ olarak kabul edilmiştir.)

İlgili formül kullanılarak %99 güven düzeyinde %10 örneklem hatası ile örnek büyüklüğü 105 olarak hesaplanmıştır. Ancak olası hataları önlemek amacıyla 10 fazla anket yapılmış ve analize 115 kadından elde edilen veriler tabii tutulmuştur.

Araştırmanın anketleri 2018 yılının ilkbahar aylarında yapılmıştır. Hazırlanan anket formları önce 20 kadın ile ön-teste tabi tutulmuş olup, ardından gereken düzeltmeler yapıldıktan sonra uygulanarak gerekli veriler toplanmıştır. Veri setinin geliştirilmesi ve desteklenmesi için alan gözlemleri ve grup görüşmelerinden de faydalanılmıştır.

3.2. Yöntem

Anket sorularının hazırlık aşamasında, öncelikle bu konuda yapılan örnek çalışmaların anket soruları gözden geçirilmiş ve ardından sahaya gidilerek gözlem ve mülakatlar yapıldıktan sonra anket formu hazırlanmıştır.

Adana ilinde göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı mahalleler resmi kayıtlarda bulunmamaktadır. Ancak hangi mahallelerde yoğunlaştıkları toplum tarafından da bilindiği için mahalleler gayeli olarak seçilmiştir. Gayeli olarak seçilen mahallelerden basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile örnekler belirlenmiş ve birincil veriler elde edilmiştir.

Veri değerlendirmede kullanılacak yöntemler araştırmanın amaçları doğrultusunda seçilmiş ve çalışmanın analizleri SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır. Tüm değişkenlerin tanımlayıcı ölçüleri hesaplanarak, kategorik değişkenler frekans ve yüzde oranı şeklinde; sayısal değişkenler ise ortalama ve standart sapma şeklinde verilmiştir. Çeşitli parametrik testleri uygulayabilmek amacıyla verilerin normal dağılıma uygunluğu ve varyansların homojenliği test edilmiştir. Toplanan veriler uygun paket programında analize tabii tutulmak için oluşturulan veri tabanı girilmiş, önce tanımlayıcı istatistikler hesaplanmış ve verilerin bazıları normal dağılım gösterdiği için parametrik testlerden One-Way ANOVA uygulanmış ve yorumlanmıştır (Kalaycı, 2016).

3'lü Likert tarzında sorulan soruların analizinde ortalama ve standart sapmaların hesaplanmasında, hiç etkili değil=1, biraz etkili=2 ve çok etkili=3 olarak değerlendirilmiştir. Diğer ölçekte, kesinlikle hayır=1, kısmen=2 ve kesinlikle evet=3 olarak tanımlanmış ve analize tabii tutulmuştur.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümü iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışma alanı olan Adana, kadın ve göç hakkında genel bilgiler sunulmuş ikinci bölümde ise anket çalışması yapılan 115 kadından elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Çalışma Alanı ve Göç İle İlgili Genel Bilgiler**4.1.1. Adana Hakkında Genel Bilgiler**

Adana ili 2018 yılı itibari ile 2.220.125 nüfusa sahiptir. Adana Toros Dağları'nın güneyinde yer alan Çukurova'da Seyhan Nehri üzerinde kurulmuştur. Akdeniz'e yaklaşık 160 km'lik kıyısı bulunan Adana Avrupa'yı Asya'ya bağlayan önemli ulaşım yolları üzerindedir. Doğusunda Osmaniye (90 km), Hatay (190km), kuzeydoğusunda Kahramanmaraş (187 km), kuzeyinde Kayseri (332 km), kuzeybatısında Niğde (205 km), batısında İçel (70 km) bulunmaktadır (Anonim 2016a).

Adana ili, Orta Toroslar'ın bir bölümü ile Amanos Dağları tarafından çevrilidir. Toroslar batıdan doğuya Uzun Yayla'ya kadar uzanır. Toroslar'ın bu bölümünde İç Anadolu'yu güneye bağlayan en önemli geçit olan Gülek Boğazı bulunur. İlin toprakları, güneyden kuzeye gidildikçe yükselmekte ve Toroslar'a ulaşınca 2.500 metreye kadar çıkmaktadır (Anonim 2016b).

Adana ilinde 1 Büyükşehir belediyesi, 15 ilçe ve 828 mahalle bulunmaktadır. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Seyhan, Yüreğir, Çukurova ve Ceyhan ve en küçük ilçesi ise Saimbeyli'dir. Adana'nın coğrafi konumu ve ikliminin uygunluğu tarımsal yönden avantajlıdır. Seyhan Barajı'nın inşası ve tarım tekniklerindeki gelişmelerle beraber 1950'li yıllarda tarımsal verimde büyük gelişmeler yaşamıştır (Anonim 2016b).

Yüzölçümünün %35'i tarım alanıdır ve çok bereketlidir. Adana'nın bereketli ovalarından; traktör ve diğer modern tarım araçlarının kullanımıyla, sulama, gübreleme, ıslah edilmiş tohum ve ilaçlamayla senede birkaç defa ürün

alınabilmektedir. Çukurova topraklarında buğday, mısır, soya fasulyesi, ayçiçeği, fıstık gibi ürünler ile sera ürünlerinin ekim alanları giderek artmaktadır. Ayrıca bağ ve bahçecilik konularında modern yöntemlerle çalışmalar yapılmakta, üzüm, kiraz gibi meyvelerin üretimi geliştirilmektedir (Anonim 2016b).

Tarım ile birlikte hayvancılık da coğrafi koşulların imkan vermesiyle Adana ekonomisine ülke ekonomisinin ortalamasının üzerinde katkı sağlamaktadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yanı sıra Akdeniz’e kıyısı bulunan Adana’nın ilçeleri Yumurtalık ve Karataş’ta deniz mahsulleri üretimi de önemli yer tutmaktadır. Adana, ülkemizde ilk sanayileşen şehirlerden biri olmuştur. Adana; pamuk, buğday, soya fasulyesi, üzüm ve narenciye’nin büyük miktarlarda üretildiği Çukurova tarım bölgesinin pazarlama ve dağıtım merkezidir (Anonim 2016b). 2017 yılında toplam yüzölçümü 14.045.560 dekar olan alanın 4.985.082 dekarı tarım alanıdır (T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2017).

Adana’ya yönelen göç hareketinin en temel özelliği mesleki becerilere sahip olmayan nüfusun artmasıyla ilişkilidir. Adana, en çok nitelikli göç veren, buna karşılık ise niteliksiz göç alan kentlerin başında gelmektedir. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’nün “Türkiye’de Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırmasında 14 il “göç veren iller” kapsamında belirlenmiştir. Bu 14 ilden göç alan ilk 10 il arasında Adana da yer almaktadır (Özdener, 2010).

Çizelge 4.1. Adana İlinde Göç İstatistikleri

Yıl	Toplam Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (Binde)
2007-2008	2.026.319	45.493	58.316	-12.823	-6,3
2008-2009	2.062.226	53.685	54.109	-424	-0,2
2009-2010	2.085.225	53.096	57.402	-4.306	-2.1
2010-2011	2.108.805	50.523	62.402	-11.879	-5,6
2011-2012	2.125.635	45.927	59.294	-13.367	-6,3
2012-2013	2.149.260	50.598	62.933	-12.335	-5,7
2013-2014	2.165.595	51.562	63.181	-11.619	-5,4
2014-2015	2.183.167	52.647	64.192	-11.545	-5,3
2015-2016	2.201.670	51.466	60.759	-9.293	-4,2
2016-2017	2.216.475	49.509	62.834	-13.325	-6,0
2017-2018	2.220.125	51.660	70.638	-18.978	-8,5

Kaynak: TÜİK, 2019

Adana göç alan bir il olmasının yanı sıra göç veren il konumuna girmiştir. Verilen göç ile alınan göç arasındaki fark büyük olduğundan istatistiki anlamda Adana göç veren bir il konumuna sahiptir. Adana'nın özellikle ılıman iklimi göç tercihini etkilemektedir.

Göç alan illerde doğduğu ilde yaşayanların payı azalmaktadır. Göç olmayan illerde ise doğduğu illerde yaşayanların payı zaman içinde önemli değişim göstermemektedir. 1935 yılında Adana İlindeki nüfusun %81,2'si bu ilde doğmuştur. 2000 yılında ise Adana nüfusunun %71,1'i bu ilde doğan kişilerdir. Adana ili dışındaki illerde doğanlar içinde en yüksek paya Şanlıurfa ili doğumlular sahiptir (T.C Adana Valiliği, 2019).

4.1.2. Göç Hakkında Genel Bilgiler

4.1.2.1. Göç

Göçün tanımı üzerine birçok bilgi mevcuttur. Yılgın (2007) göçü “insanların ilerdeki yaşamlarının ya tamamını ya da bir kısmını geçirmek üzere bir bölgeden başka bir bölgeye yapmış oldukları coğrafi bir yerleştirme hareketi” olarak tanımlamaktadır. Bu hareketlilik sosyal, ekonomik veya kültürel nedenlerle kısa, orta ve uzun vadeli olabilmektedir.

Koçak ve Terzi (2012) de benzer bir tanımla “göç insanların bulundukları yerleşim yerlerinden ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel nedenlerle başka bir yerleşim yerine gitmelerine verilen bir ad ve evrensel bir olay olarak ifade etmiştir.

Verilen tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere göç bireylerin zorunlu ve gönüllü olarak yaptıkları bir coğrafi yer değiştirme olarak tanımlanabilir. Göçler; ülke içerisindeki yöre ve bölgeler arasında olabildiği gibi, bir ülke ile diğer yabancı ülkelere de yapılabilir. Bu yer değiştirme hareketinde terk edilen yer ile göç edilen yerin nüfusun yaş ve cinsiyet yapısında önemli değişiklikler olmaktadır. Göç olan yerlerin nüfusları artarken, göç veren yerlerin nüfuslarında azalma olmaktadır.

Göçlerin uzun bir tarihi geçmişi vardır. Nitekim göçlerin sosyolojik olarak incelenmesi; ilk defa 1885 yılında “Göç Kanunları” makalesiyle Ravenstein olmuştur. Göçler, ister bireysel isterse topluluk halinde yapılsın, ister uzak ister yakın mesafeye yapılsın, ister geri dönmek veya dönmek amacıyla yapılsın, göçün başlangıcında, göç süresinde ve göç sonrasında sosyal, kültürel ve siyasal bir takım önemli sonuçları ortaya çıkarmaktadır (Çelik, 2006). Bu nedenlerle ortaya çıkan göçü etkileyen başlıca etkenlerde gelir ve istihdamdır. Göç, bu yüzdendir ki az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru olmaktadır.

Göçün sonuçları hakkında bir değerlendirme yaparken, bunun önce sebeplerine bakmak zorundayız. Çünkü göç bölgesel olarak gelişmişlik ve gelir dağılımındaki adaletsizlikten dolayı ortaya çıkmaktadır. Bu da insanları göç etmeye zorlamaktadır. Bu nedenle insanlar daha çok iş aramak ve bulmak üzere göç

etmektedirler. İş aramak ve bulmak umuduyla bulundukları bölgeleri terk etmekte, bulamazlarsa yurt dışına gitmeyi düşünmektedirler.

Göçün ekonomik bir dayatmanın sonucu olabildiği gibi, ekolojik nedenlerle veya devlet otoritesinin istediği üzere, iskanlar, savaşlar, sürgünler nedeniyle de meydana gelebilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012). İnsanlık tarihi boyunca yaşanan göçlerin çıkmasına neden olan faktörlerin dünya ülkelerinin hemen hepsinde aynıdır.

Göç, göç eden birey için bir umut olmakla birlikte, geldikleri bölgelerde kültürel yozlaşma, sosyal tabakalaşma, toplum yapısının farklılaşması, suç oranlarının artması ve psikolojik baskı gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar (Yılgin, 2007).

Göç tiplerini tanımlamadan önce, bu tanımlamalarda kullanılan kriterlere değinmekte yarar var.

1. Mesafe Kriteri: Göç edilen yerin uzaklığına veya yakınlığına göre yapılan göçlerdir. Ülke içerisinde yapılan iç göçler, yurt dışına yapılan dış göçler bu kriter gerektirir.
2. İrade Kriteri: Göç kararı gönüllü veya zorunlu alınabilir. Zorunlu göçlere sürgünler, tercihler örnek olarak verilebilirken, gönüllü veya iradi göçe iş bulmak örneğini verebiliriz.
3. Siyasi Sınırlar Kriteri: Ülke içinde veya ülke dışına yapılan göçlerdir. Milli sınırların dışına çıkılıp çıkılmamasına bakılır.
4. Zaman Kriteri: Göçler, ya belirli bir zamanla ya da temelli yapılabilir. Geçici, mevsimlik ve sürekli göçler bu kriter içerisinde yer alır.

Sosyoloji bilimi göç tiplerini belli başlı olarak şöyle ayırmıştır.

1. İç göç
2. Dış göç
3. Mevsimlik göç

4. Daimi göç
5. İradi göç
6. Zorlama sebebiyle göç
7. Kitle göçü
8. Katkısız göç
9. Seçimli göç

Bu bağlamda bu çalışmada sadece iç göç ve dış göç tanımlanmasına yer verilecektir.

4.1.2.2. Dış Göç

Dış göç; bir ülkeden diğer bir ülkeye yapılan göçlere denir. Dış göç; genellikle iç göçe göre daha uzun bir amacı güderek bir ülke sınırlarını aşarak başka bir ülkeye yapılan nüfus hareketliliğidir. Bu tür göç hareketleri nüfusun memleket sınırlarını aşarak bir memlekettten diğer bir memlekete doğru kayması şeklinde olduğundan ülke nüfusunun azalmasına neden olur (Tüfekçi, 2003).

Dış göç sonucu oluşan farklı kültürel ve inanç değerlerinin birbiri ile entegrasyonu genellikle uzun bir zaman süreci olmaktadır (Güreşçi, 2016).

Ulaşım ve haberleşmenin artması sonucu yapılan dış göçler artmaktadır. Dış göçler ekonomik nedenlerle tabi afetleri etnik nedenler, sınırların değişmesi, savaşlar uluslararası anlaşmalarla sağlanan nüfus değişiklikleri gibi nedenlerle olabilmektedir.

Dış göçler sonucunda, göç eden ülkenin nüfusu azalırken, göç alan ülkenin nüfusu artar. Ülkeler arasındaki ekonomik ve kültürel ilişkiler gelişir. Ülkemizde yurtdışına göç neticesinde döviz girdisi sağlanmış, turizm gelişmiş, artan nüfusun işsizlik sorununa kısmen de olsa çözüm bulunmuştur.

4.1.2.3. İç Göç

İç göç; ülke sınırları içerisinde yapılan köyden-kente, kentten-kente, kentten-kıra, kırdan-kıra yapılan göçlere denir. Nüfusun az gelişmiş bölgelerden

gelişmiş bölgelere yapmış olduğu yer değiştirme hareketi olarak da tanımlanabilir (Sosyal, 1998).

İç göç ülke sınırları içerisinde yapılan yer değiştirme hareketidir. Dünyada ve ülkemizde görülen göç tipidir. Kırsal yerleşim yerlerinden şehirlere olan iç göç, şehirlerin yapısını bozmaktadır. Şehirlerde kentsel hizmetlerin yetersiz kalması nedeniyle şehirler sağlıklı yerleşimlerle dolmaktadır.

Türkiye’de meydana gelen iç göçler, İkinci Dünya Savaşından sonra sanayileşme ve tarımda modernizasyona gidilmesiyle hız kazanmıştır. İç göçler önceleri kırsal alanlardan şehirlere doğru gerçekleşmiştir. Daha sonra ise, küçük şehirlerden büyük şehirlere doğru olmuştur. İç göçler sebebiyle hem göç alan hem de göç veren yerlerin toplum yapılarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Cumhuriyetin ilanından 1950 yılına kadar uluslararası göçler gerçekleşirken, 1950-1960 döneminde tarımda modernleşme, sanayileşme iç göçleri tetiklemiş, 1960’dan sonra dış göçlerin meydana geldiğini görmekteyiz (Bostan, 2017).

Türkiye’de 1927-1950 yıllarında toplam nüfus içerisinde, kırsal nüfusun oranı değişmemiştir. 1927’de nüfusumuzun %75,8’i kırsal alanlarda yaşarken, 1950’de %75 olarak kalmıştır. 1950’den sonra kırdan kente göç yoğunlaşarak 1960’da %68,1, 1970’de %61,5’e, 1980’de %56,1’e, 1997’de %34,9’a gerilemiştir (Dinler, 1998). 2010 yılında kırsal nüfus oranı %23,7 ve 2014 yılında yürürlüğe giren Büyükşehir yasası ile %9,2’ye düşmüştür.

Geleneksel yozlaşmayla kentsel kültürün yozlaşması sonucu iki kültür arasında kalmış bireyler ne köylü ne de kentli olamamaktadır (Koçak ve Terzi, 2012). 1977-1980 döneminde nüfusun %9,3’ünü meydana getiren 3,6 milyon kişi göç etmişken, 1995-2000 döneminde nüfusun %11’ini oluşturan 67 milyon kişi göç etmiştir.

Görüldüğü üzere, bir çok az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde 1950’den itibaren gerçekleşen yoğun göç hareketi, sağlıklı bir nüfus hareketinden ziyade gizli işsizlerin köyden kente yığılmasına neden olmuştur.

4.1.2.4. Göç Nedenleri

Bu bölümde göç nedenleri dış göç ve iç göç açısından ayrı ayrı ele alınmıştır.

Dış göç nedenleri; bir ülkeden başka ülkelere yapılan göç hareketidir. Bu göçler zorunlu olarak yapılabildiği gibi, gönüllü olarak da yapılabilir. Ulaşım ve kitle haberleşme araçlarının artması ile göçler sürekli artma eğilimindedir. Savaş, kıtlık, terör, doğal afetler zorunlu dış göçleri doğururken, daha iyi yaşama koşullarına kavuşmak için gönüllü göçler yapılmaktadır.

İşgücü göçü II. Dünya Savaşından sonra bozulan Avrupa ekonomisinin işgücü ihtiyacını karşılamak için, 1960'larda yoğun olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'deki işçi göçleri, öncelikle Almanya olmak üzere Batı Avrupa ülkelerine olmuştur. Daha sonra yapılan işçi anlaşmaları ile İskandinav ülkelerine göçler yaşanmıştır. 1970'lerde her ne kadar bu anlaşmalar iptal edilse de 1990'larda evlilik nedeniyle dış ülkelere yapılan göçler devam etmiştir (Koçak ve Terzi, 2012).

Dış göç nedenleri arasında beyin göçü de önemli bir yer tutar. Bu göç az gelişmiş ülkelere, gelişmiş ülkelere doğru olmaktadır. Bu ülkelerin yetiştirdiği değerli beyinler, daha iyi şartlar sağlayamadığı ve yüksek ücret verilmediğinden dolayı bu koşulları sağlayan gelişmiş ülkelere gitmektedir. Beyin göçleri o ülke için kayıp sayılmaktadır.

Mübadele göçleri; mübadele değiş-tokuştur. Ülkeler arası yapılan antlaşmalarla ülke halklarının karşılıklı yer değiştirmesidir.

Kurtuluş Savaşı sonunda imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye ile Yunanistan arasında mübadele yapılmıştır. Anadolu'daki 1.200.000 Rum Yunanistan'a, 500.000 Türk'de Türkiye'ye gelmiştir. Mübadele sonucu zorunlu göçe mecbur bırakılan insanlar bir çok konuda mağdur olmuştur (Koçak ve Terzi, 2012).

İç göç nedenleri; göç bir nüfus değişim hareketidir. Kırsal alandan kente göç eden bireyler öncelikle iş imkanları araştırmakla kalmayıp aynı zamanda

sosyo-ekonomik durumlarını düzeltmek için göçerler. Göç etme kararı alan insanlar ekonomik bakımdan gelişmiş, sanayileşmiş olan bölgeleri tercih etmektedirler.

Ülkemizde iç göçlerin ana nedeni bölgeler arası görülen gelişmişlik farkından kaynaklanırken az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru olmaktadır. Köyün itici gücü, iletili güçler ve kentin çekici gücü bu göçleri hızlandıran etmenlerdir.

- a. Köyün itici gücü: İtici nedenler denilince aklımıza, insanları kırsal alandan şehirlere doğru iten nedenler akla gelmektedir. Yaşam standartlarının zorluğu, gelirin eksikliği, toprak yetersizliği, sağlık ve eğitim hizmetlerinin yetersizliği, olumsuz doğa koşulları, sosyal güvence, yeterli iş sahalarının olmayışı, konut, yol, su, elektrik gibi yetersiz alt yapı hizmetleri sayılabilir. Aynı zamanda arazi parçalanması, terör, kan davaları da bu nedenlerdendir (Tüfekçi, 2003).
- b. Kentin çekici gücü: Göçler, gelişmemiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru olmaktadır. Göç ister içe, ister dışa dönük yapılsın, göçler sanayileşmiş alanlara yapılmakta, bu alanlar insanlara iş imkanları sağlayarak onları kendilerine çekmektedir.

Kentin çekici güçleri arasında, iyi bir gelir imkanı sağlaması, düşünülen iş bulma ve kurma imkanı, refah seviyesinin artacağına inanma etkiliyken, daha iyi eğitim, sağlık imkanları, can ve mal güvenliğinin sağlanması beklentisi de kentin çekici gücünü oluşturmaktadır.

- c. İletici güçler: İnsanların kentlere göç etmesinde aracılık görevi görürler. Gelişen iletişim teknolojileri sayesinde kentlerin modern görüntüleri kırsaldaki insanların evlerine kadar girmiş, özellikle gençler de şehre göç etme isteğinin uyanmasına yol açmıştır. Özellikle ulaşım imkanlarının

gelişmesi, teknolojik gelişmeler, eğitim (yaygın eğitim) imkanları kentlere olan ilgiyi artırmaktadır.

Türkiye’de sanayileşmenin olmadığı 1923-1950 döneminde kırsal alanlardan kentlere nüfus hareketi olmadığı görülmektedir. Ancak 1950’lerden sonra izlenen tarımda makineleşme politikaları, hızlı nüfus artışı, sonucunda toprakların yetersiz kalması, gelir seviyesinin düşmesiyle kırsal alandan şehirlere göç başlamıştır. 1950’lerden itibaren yaşanan bu göç olayı şehirlerde oluşan istihdam olanaklarına paralel olarak, sağlıksız bir nüfus hareketini oluşturmuş, gizli işsizler kırdan kente gelmiştir (Dinler, 1998).

1980’e kadar yapılan göçler ekonomik nedenlerle yapılırsa da, 1980 ve sonrası göçlerin sebebi terör olaylarıdır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden güneye ve batıya iç göç başlamıştır (Koçak ve Terzi, 2012).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden 1986-1990 yapılan göçün %29’u, 1991-1995 döneminde ise yapılan göçün %47,2’si güvenlik sebebiyle gerçekleşmiştir. Daha sonra ailevi ve ekonomik sebepler etkili olarak bu oran %1,3’e gerilemiştir (Deniz ve Etlan, 2009).

Ülkemizde göç hareketliliği bölgeler bazında değerlendirildiğinde göç alan ve göç veren bölgeler ayrılmıştır. Sürekli göç veren bölgeler; Doğu, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz Bölgeleridir. Sürekli göç alan bölgeler ise sanayi merkezleri olmaları dolayısıyla İstanbul, Kocaeli (Marmara Bölgesi), Batı Anadolu, Akdeniz, Muğla, Antalya bölgeleridir.

İlkkaracan ve İlkkaracan (1998), 1990’lar Türkiye’inde “Kadın ve Göç” adlı çalışmada iç göç konusunda kadın ve erkek ayrımının fazla ele alınmadığı vurgulanmıştır. 1990’lı yıllarda iç göç araştırmalarında sadece aile, işgücü ya da sağlık bakımından ele alınmış, cinsiyet farklılıklarına yer verilmemiştir. Bunun esas nedeni olarak kadın aile içerisinde bir birey olarak değerlendirilmemiştir.

1927 yılında Türkiye’de yaşayan kadınların %77,5’i kırsal kadındır. Bu oran 1960’a kadar değişmezken, 1960’da %69,9 olmuştur. 1960 sonrası kırsal

kadın nüfusunda önemli bir düşme görülerek 2007’de %23,9 olmuştur (TÜİK, 2011).

İlkkaracan ve İlkkaracan’a (1998) göre; göç esnasında kadınlarla erkekler arasında yaşam deneyimleri, göçün etkileri, göç edenlerin tutumları ve tepkileri açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Kırsal kadının göçe ilişkin yaşantılarında eş, anne ya da evlenmek üzere olan genç kız olarak görülmektedir.

Göç oranı kadına göre erkekte daha fazladır. Önceleri savaşmak için köyünü, ailesini terk eden erkekler, 1950’den sonra iş bulmak, iş kurmak, refah seviyesini yükseltmek, daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak için kente ve yurtdışına göç etmiştir. Bunu sonucunda kırsal alanda kalan kadına önemli görevler yüklenmiştir. Önceden erkeklerin yaptığı tarımsal faaliyetleri kadınlar üstlenmek zorunda kalmıştır. Bu da kırsalda “kadın reisli” ailelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Ökten (2009) “Toplumsal Cinsiyet ve İktidar” adlı çalışmasında kadın ve erkek arasındaki farkın en büyük nedeni “soy ideolojisi” dir. Çünkü soyun belirleyicisi erkektir. Evin temsilcisi ve karar alma yetkisi erkektir. Kadının tek karar alma alanı “ev düzeni ile ilgilidir”.

Daha önce de belirtildiği gibi, göç nedenleri bakımından “bağlantılı göç ve evlilik göçü” sadece kadınlara ait göç hareketini tanımlamaktadır. Kırsal kadının göç etme sebebi “bağlantılı göç veya evlilik göçü” olsa da daha iyi bir yaşama kavuşmak için birçok bakımdan göçü desteklemektedir.

Kırsal kadın da sosyal hayat üzerinde din, töre, örf ve adetler etkili olmaktadır. Bu kurallar baskı oluşturarak kadının kırsaldan kente göç etme isteğini artırır.

TÜİK tarafından 2006 yılında yapılan aile yapısı araştırmasında, kadınların %31,7’si 18 yaşından önce evlendirilmektedir. Bunda töre, örf ve adetlerin etkili olduğu görülmektedir. Yine aynı çalışmada akraba evlilikleri oranı yüksektir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kadınların %40’ı akraba evliliği yaparken %43,5’i görücü usulü ile evlenmektedir (TÜİK, 2009).

Kadınların küçük yaşta evlendirilmeleri evlilik kararında söz sahibi olmamaları evlilikte örf, adet, gelenek ve göreneklerin ön planda olması kırsal kadının göç kararı almasında etkili olmuştur.

Miras paylaşımı açısından kız çocukları aleyhine bir durum söz konusudur. Miras paylaşımında Medeni Hukuk kuralları yerine gelenek, görenek ve şeriat hükümleri geçerlidir. Mirasın sadece erkek çocuklar arasında paylaşılması, kadının kente gitmek isteğini daha da artırmaktadır.

Kırsalda kadınların eğitimlerinin düşük seviyede kalmasının başlıca sebepleri anne ve babaların kız çocuklarını okutmak istememeleri, köyde ve çevrede ilkokuldan sonra ortaokul ve lise bulunmaması, köy dışında eğitime izin verilmemesidir. Kırsalda çocukları özellikle kız çocukları için eğitim imkanlarını yeterli görmeyen kadın bunun ancak kentte mümkün olabileceğine inanmaktadır (Soysal, 1998).

Kırsal kesimde hemen hemen her türlü işi yapan kadının kendisine ait bir geliri yoktur. Kentte ise kadını daha rahat bir iş ortamı ev ya da fabrika gibi alanlarda sosyal güvence ve sağlık güvencesinin sağlanacağı ve kendisine ait bir gelire sahip olabileceği düşüncesi kente göçü cazip kılmaktadır.

4.2. Elde Edilen Bulgular

4.2.1. Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumu

Çalışmaya katılan kadınların ortalama yaşı 39,54'dür. Eğitim durumları incelendiğinde; %22,60'ı ilkokul, %40,90'ı ortaokul ve %36,50'si lise mezunu olarak tespit edilmiştir (Çizelge 4.2). Aile birey sayısı ele alındığında 115 kişiden 49'u yani %42,6'sı dört kişilik aileye sahiptir. Hanedeki ortalama birey sayısı 3,77'dir. Türkiye'de hane halkı genişliği 2018 yılı itibariyle 3,4'dür (TUİK, 2019). Elde edilen bulgu Türkiye ortalamasını desteklemektedir. Anket çalışmasına katılan kadınların hane halkı ortalama aylık geliri 3.676,95 TL'dir. Hane halkı geliri 3.800 TL'de yığılma göstermektedir (%30,4). Ortalama hane halkı gelirinin 3.800 TL'de yığılmasının nedeni gerek kendisinin gerekse eşinin asgari ücret

aldığını belirterek toplamını söylemesinden kaynaklanmaktadır. Kadınların tamamı evlidir ve birisi hariç hepsi çalışmaktadır.

Çizelge 4.2. Kadınların yaş grupları, eğitim düzeyleri ve gelir grupları

Değişkenler	Gruplar	n	%
Yaş Grupları	20-30	24	20,90
	31-40	42	36,50
	41-50	26	22,60
	51 ve üzeri	23	20,00
	Toplam	115	100,00
Eğitim Düzeyi	İlkokul	26	22,60
	Ortaokul	47	40,90
	Lise	42	36,50
	Toplam	115	100,00
Gelir grupları	2000-3000 TL	21	18,3
	3001-4000 TL	73	61,7
	4001 ve üzeri	23	20,0
	Toplam	115	100,00

4.2.2. Kadınların Göç Süreci

Çalışmaya katılan kadınların 38,3'ü ilçeden ve 61,7'si köyden Adana'ya göç etmişlerdir (Çizelge 4.3). Göç ettikleri yerde ortalama olarak 24,39 yıl yaşamışlar ve Adana'da ortalama 15,26 yıldır ikamet etmektedirler. Kadınların %95,7'si eşleri ve çocukları ile birlikte göç etmişler ancak %4,3'ü eşlerinin önden gelip kalacak yeri ayarladıktan sonra geldiğini belirtmişlerdir.

Çizelge 4.3. Kadınların göç ettikleri yer

Yer	n	%
İlçe	43	37,4
Köy	72	62,6
Toplam	115	100,0

Göçün bir çok nedeni olabilmektedir. Kadın için göç, birey olarak verdiği bağımsız bir karar olmaktan ziyade, aile içindeki konumuna bağlı olarak yeni bir yere taşınma zorunluluğu olarak gerçekleşmektedir. Kadınlara özgü başka bir göç

nedeni ise, “evlilik göçü” olarak adlandırılmaktadır. Çizelge 4.4’de de görüldüğü gibi çalışmaya katılan kadınların göç nedenleri evlilik, iş bulma ve çocukların eğitimidir. Ayrıca köyde işleyecek toprağının azlığı da göç üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Çizelge 4.4. Kadınların göç etmelerine etki eden faktörler

Faktörler	Hiç		Biraz		Çok		Ort.	St. Sap.
	n	%	n	%	n	%		
İşleyecek toprak azlığı	0	0,0	74	64,3	41	35,7	2,35	0,48
Evlilik	9	7,8	67	58,3	39	33,9	2,26	0,59
İş bulma	0	0,0	85	73,9	30	26,1	2,26	0,44
Çocukların eğitimi	0	0,0	96	83,5	19	16,5	2,16	0,37
Sağlık sorunları	23	20,0	91	79,1	1	0,9	1,80	0,42
Güvenlik	36	31,3	79	68,7	0	0,0	1,68	0,46
Köy ve mezra boşaltılması	94	81,7	21	18,3	0	0,0	1,18	0,39
Yayla yasağı	104	90,4	11	9,6	0	0,0	1,10	0,29
Kan davası/anlaşmazlık	105	91,3	10	8,7	0	0,0	1,08	0,28
Doğal afetler	105	91,3	10	8,7	0	0,0	1,08	0,28

Çizelge 4.5’de görüldüğü gibi göç etmeye karar vermede erkekler (%84,3) etkili olmuştur. Ancak kadınlara bu kararı değiştirmek için çabalayıp çabalamadıkları sorulduğunda %82,6’sı kararı değiştirmek için uğraşmadığını göçü kabullendiğini belirtirken, %17,3’ü gitmek istemediğini belirtmesine rağmen etkili olmadığını vurgulamıştır.

Çizelge 4.5. Göç etme kararına etki eden kişiler

Kişiler	n	%
Eşim	97	84,3
Ailem	18	15,7
Toplam	115	100,00

Adana’ya göç ettiklerinde öncelikle tanıdıklarının yanında birkaç gün kaldıklarını belirten kadınlar ev seçerken de buna dikkat ettiklerini

vurgulanışlardır. Adana'ya göç ettikten sonra aynı mahallede oturanların oranı %41,7 iken birden fazla mahalle değiştirenlerin oranı 58,3'dür. Farklı mahallelerde oturanların ortalama mahalle sayısı 2,34'tür. Mahalle seçimine etki eden en önemli üç faktör Çizelge 4.6'da görüldüğü gibi sırasıyla tanıdıkların olması, eşinin istemesi ve ucuz olmasıdır.

Çizelge 4.6. Mahalle seçimine etki eden nedenler

Nedenler	n	%
Tanıdıkların olması	40	34,8
Eşin istemesi	39	33,9
Ucuz olması	36	31,3
TOPLAM	115	100,0

Bir yerden başka bir yere göç ederken gidilecek olan yerde tanıdıkların bulunması ilk etapda yardım edecek kişilerin bulunması anlamına gelmektedir. Genellikle de tanıdık veya hemşerilerinin bulunduğu mahallelerde ev bulma yoluna gidilmektedir. Çizelge 4.7'de görüldüğü gibi kadınlar ev ve iş bulma konusunda genellikle yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Maddi destek görenlerin oranı oldukça düşüktür ancak çok önemli olan manevi desteğin memnun edici seviyede olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.7. Şehirde yaşayan akraba/hemşerilerin yardımcı olduğu konular

Yardım Konuları	Hiç		Biraz		Çok		Ort.	St. Sap.
	n	%	n	%	n	%		
Manevi destek	6	5,20	8	7,00	101	87,80	2,82	0,50
Kiralık ev bulma	1	0,90	77	67,00	37	32,20	2,31	0,48
İş bulma	5	4,30	97	84,30	13	11,30	2,07	0,39
Maddi destek	37	32,20	71	61,70	7	6,10	1,74	0,56

Göç kararı alındıktan sonra bireyler farklı duygular hissedebilmektedir. Elde edilen bulgulara göre kadınlar göç kararı alındıktan sonra yeni bir yere

gitmenin yarattığı heyecan, korku ve sevinci, aynı zamanda yıllardır yaşadığı yeri ve çevresini bırakma üzüntüsü içerisinde girdiklerini belirtmişlerdir (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8. Göç kararı aldıktan sonra hissedilen duygular

Hissedilen duygular	Hiç		Biraz		Çok		Toplam		Ort.	St. Sap.
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Sevinç	0	0,0	30	26,1	85	73,9	115	100,0	2,73	0,44
Korku	0	0,0	67	58,3	48	41,7	115	100,0	2,47	0,49
Heyecan	0	0,0	66	57,4	49	42,6	115	100,0	2,42	0,49
Üzüntü	0	0,0	96	83,5	19	16,5	115	100,0	2,16	0,37

Göç sırasında, özellikle kırdan kente olanlarda birçok sorun yaşanabilmektedir. Çizelge 4.9’da görüldüğü gibi hiç can kaybı yaşanmamıştır. Bazı ev eşyaları taşınma esnasında zarar görmüştür. En çok yaşanan sorunlar ekonomik ve psikolojiktir.

Çizelge 4.9. Göç sırasında yaşanan sorunlar

Sorunlar	Hiç		Biraz		Çok		Ort.	St. Sap.
	n	%	n	%	n	%		
Psikolojik sorun	0	0,0	84	73,0	31	27,0	2,26	0,44
Eşyaların kırılması	1	0,9	96	83,5	18	15,7	2,14	0,38
Ekonomik sıkıntı	14	12,2	76	66,1	25	21,7	2,09	0,57
Yaralanma	109	94,8	6	5,2	0	0,0	1,05	0,22
Can kaybı	115	100,0	0	0,0	0	0,0	1,00	0,00

Göç beraberinde bireyin yaşamında baş edilmesi gereken güçlükler getirmektedir. Göç sonrası yaşanan en önemli sorun kent yaşamına uyum, yabancılık, yalnızlık, pişmanlık ve işsizlik gelmektedir (Çizelge 4.10). Görüldüğü gibi en üst sıralarda kadınları ruhsal durumunu bozabilecek psikolojik konular yer almaktadır.

Çizelge 4.10. Göç sonrası yaşanan sorunlar ve duygular

Sorunlar	Hiç		Biraz		Çok		Ort.	St. Sap.
	n	%	n	%	n	%		
Kent yaşamına uyum	0	0,0	31	27,0	84	73,0	2,73	0,46
Yabancılık	0	0,0	30	26,1	85	73,9	2,73	0,44
Yalnızlık	13	11,3	29	25,2	73	63,5	2,52	0,69
Pişmanlık	20	17,4	25	21,7	70	60,9	2,43	0,77
İşsizlik	0	0,0	78	67,8	37	32,2	2,32	0,47
Barınma	0	0,0	83	72,2	32	27,8	2,28	0,45
Sosyal izolasyon	2	1,7	81	70,4	32	27,8	2,26	0,48
Beslenme	0	0,0	87	75,7	28	24,3	2,24	0,43
Özlem	7	6,1	75	65,2	33	28,7	2,22	0,55
Kendini değersiz görme	10	8,7	70	60,9	35	30,4	2,21	0,59
Korku	17	14,8	80	69,6	18	15,7	2,01	0,55
Güvenlik	23	20,0	75	65,2	17	14,8	1,94	0,59
Eğitim	22	19,1	81	70,4	12	10,4	1,91	0,54
Sağlık	30	26,1	82	71,3	3	2,6	1,76	0,48

Çalışmaya katılan 115 kadının tamamı kente göçmeden önce ortalama 3 odalı, müstakil kendi evlerinde yaşadıklarını belirtmişlerdir. Şu anda ise kendi evinde oturanların sayısı sadece 4'dür. Diğerleri ortalama 565,76 TL ödeyerek daha küçük evlerde kirada oturmaktadır.

Görüşme yapılan kadınlardan biri hariç diğer 114'ü çalıştığını belirtmiştir. Bunlardan 3'ü (%2,6) özel sektörde çalıştığını belirtirken geriye kalan 111'i evlere yardımcı olarak gittiğini ve çocuk baktığını belirtmiştir. Çalışmaya kente göç ettikten sonra başlayan kadınların neredeyse tamamı (%98,3) bu kararı almakta zorlandığını belirtmiştir. UNFPA (2014), kadın göçmenlerin genellikle düşük statülü, düşük ücretli ürün ve servis işleri ve ev işleri gibi ekonominin düzensiz sektörlerinde çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Ancak çalışma hayatının kendilerinin daha özgür hareket etmesini sağladığını (%96,5) da vurgulamışlardır. Elde ettikleri geliri kocasına verenlerin oranı oldukça yüksektir (%96,5). Geriye kalan %2,6'sı da gelirini aile ihtiyaçları için harcadıklarını belirtmiştir. Yaptıkları işin evde önemsenmediğini ancak elde

edilen gelirin önemsedğini (%97,4) belirten kadınlar genellikle harcama yapmadan önce eşlerine danıştıklarını da belirtmişlerdir.

4.2.3. Geri Dönme İsteği

Kadınlara göç kararının doğruluğu sorulduğunda %91,3'ü doğru karar verdiklerini ve pişman olmadıklarını belirtmişlerdir. Devlet desteği ile geri dönmek isteyen sadece bir kadındır (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.11. Göç kararının doğruluğu ve devlet desteği ile geri dönme isteği

	Göç Kararının Doğruluğu		Geri Dönme İsteği	
	n	%	n	%
Evet	105	91,3	1	0,9
Hayır	3	2,6	85	73,9
Kararsızım	7	6,1	29	25,2
Toplam	115	100,0	115	100,0

Gerek göç öncesi gerekse göç sonrası bir takım sıkıntılar yaşayan kadınlara geldikleri köye veya ilçeye dönmek isteyip istemedikleri sorulduğunda sadece bir tanesi dönmek istediğini belirtmiştir. Geriye kalanlar Çizelge 4.12'de görüldüğü gibi köyde mal varlıklarının kalmayıp, kent yaşamına alışma, kentin imkanlarını terk etmek istememe gibi başlıca nedenlerle geri dönmek istememektedirler. Burada elde edilen diğer önemli bir bulguda artık bireylerin güvenlik ve kan davası gibi sorunlardan dolayı göç etme nedeninin çok düşük bulunmasıdır.

Çizelge 4.12. Göç ettikleri yere geri dönmeme nedenleri

Nedenler	Hiç Etkili Değil		Biraz Etkili		Çok Etkili		Ort.	St. Sap.
	n	%	n	%	n	%		
Köyde mal varlığının kalmaması	0	0,0	17	14,8	98	85,2	2,85	0,35
Kent yaşamına alışma	0	0,0	26	22,6	88	76,5	2,77	0,42
Kentin imkanlarını terk etmek istememe	0	0,0	29	25,2	86	74,8	2,75	0,44
Kan davası ve toplumsal sorunlar	108	93,9	6	5,2	0	0,0	1,05	0,22
Güvenlik sorunu	112	97,4	3	2,6	0	0,0	1,02	0,16

4.2.4. Evlilik Şekli ve Düşünceleri

Çalışmaya katılan kadınların %87,8'i eş seçiminin ailesi tarafından yapıldığını belirtirken, eşini kendisi seçenlerin oranı oldukça düşüktür (%7,0). Kadınların tamamı eşleriyle aynı memleketten olduklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.13. Evlilik kararını verme şekli

Karar Şekli	n	%
Kendim	8	7,0
Görücü usulü	101	87,8
Akraba	6	5,2
Toplam	115	100,0

Kendi çocukları evlenirken aradıkları kriterlerin başında aynı memleketten olmasını arzu edenlerin oranı oldukça yüksektir (%87,0). Aynı mezhepten olması gerektiğini belirtenlerin oranı %7,8 iken fark etmez diyenlerin oranı %5,2 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.14. Çocukları evlenirken aradıkları özellikler

Özellikler	n	%
Kendi memleketinden	100	87,0
Aynı mezhepten	9	7,8
Fark etmez	6	5,2
Toplam	115	100,0

Çalışmaya katılan kadınların büyük bir çoğunluğu (%67,0) ne olursa olsun kadınların boşanmaması gerektiğini belirtmişlerdir (Çizelge 4.15). Boşanmanın özellikle çocuklar üzerinde negatif etki yarattığını ve kadınların ekonomik olarak çok sıkıntı yaşayabileceğini düşünmektedirler. Ayrıca, toplum baskının olabileceğini vurgulamışlardır.

Çizelge 4.15. Kadınların boşanma hakkındaki düşünceleri

Boşanma	n	%
Ne olursa olsun boşanmamalı	77	67,0
Çok zor durumda ise boşanmalı	22	19,1
Normal bir durum	16	13,9
Toplam	115	100,0

Şehir ve köy çocuğunun ailelerine bağlılığı sorgulandığında %87'si köyde yetişen çocukların şehirdekilere nazaran ailelerine daha bağlı olduğunu belirtmişler ve %13,0'ü bir farklılık olmadığını vurgulamıştır. Alınan eğitimin durumunu incelendiğinde (Çizelge 4.16) kadınların %85,2'si şehirdekilerin daha iyi eğitim aldıklarını belirtirken %4,3'ü eğitimde farklılık olmadığını vurgulamıştır. Kadınların %94,8'i çocuklarının şehirde yaşamaya devam etmesini istemektedirler. Gerekçe olarak da daha fazla iş imkanının olması ve çocuklarına daha iyi eğitim imkanı sunma şanslarının olması belirtilmiştir. Ayrıca Adana'nın yaşamak için kolay bir şehir olduğu da vurgulanmıştır.

Çizelge 4.16. Kır ve kentte eğitim farklılığı

Alınan eğitim	n	%
Farklı	98	85,2
Kısmen farklı	12	10,4
Farklı değil	5	4,3
Toplam	115	100,0

4.2.5. Karar Şekli

Kadınlara aile içerisinde ekonomik, sosyal ve ailevi konularda kararın kim veya kimler tarafından verildiği sorulmuştur. Kadınların %85,2'si ekonomik konularda genellikle eşinin karar verdiğini, sosyal konularda kendisinin (%48,7) ve ailevi konularda ortak (%39,1) karar verdiklerini belirtmişlerdir (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.17. Ekonomik, sosyal ve ailevi konularda karar alma

Kişi	Ekonomik		Sosyal		Ailevi	
	n	%	n	%	n	%
Kendim	12	10,4	55	47,8	30	26,1
Eşim	97	84,4	40	34,8	40	34,8
Ortak	6	5,2	20	17,4	45	39,1
Toplam	115	100,0	115	100,0	115	100,0

4.2.6. Sağlık Hizmetleri

Yaşadığı yere yakın bir yerde sağlık ocağı olduğunu belirten kadınların oranı %92,2'dir. Ancak sağlık ocağından alınan sağlık hizmetinin çok da yeterli olmadığını vurgulamışlardır (Çizelge 4.18) Ancak kadınlar göç ettikleri yere göre şu anda daha iyi sağlık hizmeti aldıklarını da belirtmişlerdir.

Çizelge 4.18. Sağlık ocağından alınan hizmetin yeterliliği

Yeterli Hizmet Alıyorum	n	%
Evet	33	28,7
Kısmen	72	62,6
Hayır	10	8,7
Toplam	115	100,0

Çalışmaya katılan kadınların %80,9'u doğum kontrolünün yapılmasını gerektiğini savunurken %19,1'i yapılmaması gerektiğini savunmuşlardır. Azımsanmayacak oranda (%60,0) kadın ortalama 1,19 ile düşük yaptığını belirtmiştir. Göç ettikleri yere göre daha fazla sağlık hizmetlerinden faydalandıklarını ancak yine de yeteri kadar hizmet alamadıklarını belirtmişlerdir. Bunun en önemli nedenleri maddi sorunlar ve sigortasının olmaması olarak vurgulanmıştır (Çizelge 4.19).

Çizelge 4.19. Sağlık hizmetlerinden faydalanamama nedenleri

Nedenler	Hiç Etkisi Yok		Biraz Etkisi Var		Çok Etkisi Var		Ort.	St. Sap.
	n	%	n	%	n	%		
Maddi yetersizlik	4	3,5	14	12,2	97	84,3	2,80	0,47
Sigortam yok	19	16,5	0	0,0	96	83,5	2,66	0,74
Korkuyorum	17	14,8	71	61,7	27	23,5	2,08	0,61
Bilgim yok	20	17,4	78	67,8	17	14,8	1,97	0,56
Utaniyorum	18	15,7	88	76,5	9	7,8	1,92	0,48

Göç sırasında ve sonrası yaşanan stress nedeniyle bireylerin bazı ürünleri (sigara, alkol, madde) kullanmaya başlayabilmekte veya tüketimini artırabilmektedir. Kadınların sigara ve alkol kullanımı incelendiğinde büyük çoğunluğunun (%80,9) sigara kullandığı ve %24,3'ünün alkol tükettiği tespit edilmiştir. Sigara kullanmaya ortalama 9 yıl önce başlayan kadınların alkol

tüketime başlaması ortalama 5,5 yıl olarak belirlenmiştir. Sigara kullanım oranının yüksek olması, yeni gruplara giren kişilerin aidiyet geliştirmek veya uyum sağlamak açısından sosyal içicilikle başlama ihtimalinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Çizelge 4.20. Sigara ve alkol kullanımı

	Sigara		Alkol	
	n	%	n	%
Evet	93	80,9	28	24,3
Hayır	22	19,1	87	75,7
Toplam	115	100,0	115	100,0

4.2.7. Göç Sonrası Yaşananlar

Göç sonrası yaşanan sorunlar arasında en önemli yeri beslenme ve barınma almaktadır. Kadınların yaklaşık % 70'i daha fazla karbonhidrat tüketildiğini belirtmişlerdir. Bunun en önemli nedenleri olarak da hem daha ucuz olması hem de göç ettikleri yerden destek (bulgur, un, nohut vs.) almalarıdır. Barınma konusunda da göç ettikleri yerde genellikle kendi evlerinde ve daha büyük evlerde yaşayan kadınlar göç sonrası daha kötü evlerde kiracı konumuna düştüklerini belirtmişlerdir. Ailece daha az vakit geçirdiklerinden dolayı aile bağlarının da zayıfladığını belirten kadınlar, akrabalık ilişkilerinin çok azaldığını da vurgulamışlardır. Ayrıca eve daha bağımlı olduklarını ve sosyalleşemediklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 4.21. Göç ettikten sonra yaşananlar

	Kesinlikle Hayır		Kısmen		Kesinlikle Evet		Ort.	St. Sap.
	n	%	n	%	n	%		
Daha çok yoruluyorum	5	4,3	22	19,1	88	76,5	2,72	0,53
Daha fazla karbonhidrat (ekmek, makarna, bulgur) tüketiyorum	0	0,0	36	31,3	79	68,7	2,69	0,46
Çocuklarıma söz geçiremiyorum	6	5,2	34	29,6	75	65,2	2,60	0,58
Daha kötü evde oturuyorum	21	18,3	19	16,5	75	65,2	2,47	0,78
Ailece daha az vakit geçiriyoruz	7	6,1	71	61,7	37	32,2	2,26	0,56
Akrabalık ilişkisi azaldı	30	26,1	25	21,7	60	52,2	2,22	0,38
Panik atak geçiriyorum	13	11,3	72	62,6	30	26,1	2,14	0,59
Aile bağları zayıfladı	37	32,2	70	60,9	8	7,0	1,74	0,57
Evdeki konumum zayıfladı	33	28,7	82	71,3	1	0,9	1,72	0,46
Kendimi yalnız hissediyorum	42	36,5	65	56,5	8	7,0	1,70	0,59
Eve bağımlı oldum	1	0,9	77	67,0	37	32,2	1,68	0,48
Sosyalleşemiyorum	39	33,9	76	66,1	0	0,0	1,66	0,47
Sağlık hizmetlerinden faydalanamıyorum	38	33,0	77	67,0	0	0,0	1,66	0,47
Zor durumda kaldığımda yardım edecek kimse bulamıyorum	78	67,8	37	32,2	0	0,0	1,32	0,46

4.2.8. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçlarının insanlar üzerindeki etkisi yadsınmaz. Bu nedenle çalışmaya katılan kadınlara kitle iletişim araçlarının aile yapısı üzerinde etkili olup olmadığı sorulmuştur. Çizelge 4.21’de de görüldüğü gibi televizyon ve internet ailenin geleneksel yapıdan modern bir hale geçmesinde önemli roller üstlenmiştir.

Çizelge 4.22. İletişim araçlarının aile yapısına etkileri

	Hayır		Kısmen		Evet		Ort.	St.Sap
TV	11	9,6	0	0,0	104	90,4	2,81	0,59
İnternet	2	1,7	89	77,4	24	20,9	2,19	0,44
Gazete, dergi	90	78,3	25	21,7	0	0,0	1,22	0,41
Radyo	115	100,0	0	0,0	0	0,0	1,00	0,00

4.2.9. Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Çalışmaya katılan kadınların gelir düzeylerinin yaş grupları arasında farklı olup olmadığı ANOVA testi yapılarak belirlenmiştir. ANOVA testi sonucuna göre gruplar arasında farklılık olduğu ($p<0,028$) belirlenmiştir (Çizelge 4.23).

Çizelge 4.23. Gelir ile eğitim arasındaki ANOVA testi

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arası	2742599,637	2	1371299,819	3,684	0,028
Grup İçi	41693835,15	112	372266,385		
Toplam	44436434,78	114			

Gruplar arasındaki farklılığı tespit edebilmek için Post Hoc testlerinden LSD testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre ilköğretim seviyesinde olanların geliri ortaokul ve liseden daha düşüktür (Çizelge 4.24). Eğitim seviyesi yükseldikçe gelir artmaktadır. Bunun nedeni eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin daha yüksek ücretten kalifiye iş bulabilme şansının olmasıdır.

Çizelge 4.24. Gelirler arasındaki farkın kaynağını belirleyen LSD testi

Eğitim Grupları (İ)	Eğitim Grupları (J)	Ortalama Farkı (İ-J)	Standart Hata	p
İlkokul	Ortaokul	-382,16039*	149,12578	0,012*
	Lise	-351,73993*	152,25447	0,023*
Ortaokul	İlkokul	382,16039*	149,12578	0,012*
	Lise	30,42047	129,55326	0,815
Lise	İlkokul	351,73993*	152,25447	0,023*
	Ortaokul	-30,42047	129,55326	0,815

*:<0,05

Gelir sadece eğitim durumuna değil yaş grubuna göre de değişebileceğinden ANOVA testi yapılmıştır. Çizelge 4.25. incelendiğinde yaş grupları arasında gelirin farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (p=0,001).

Çizelge 4.25. Yaş ile Gelir arasındaki ANOVA testi

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arası	6444972,965	3	2148324,322	6.277	0,001
Grup İçi	37991461,82	111	342265,422		
Toplam	44436434,78	114			

Yaş grupları arasındaki farklılığı tespit edebilmek için Post Hoc testlerinden LSD testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre 20-30 yaş grubundaki kadınların geliri 41-50 ve 51 ve üzeri yaş grubunda olanlardan düşüktür. Ayrıca 31-40 yaş grubunda olan kadınlarında 41-50 ve 51 ve üzeri yaş grubundaki kadınların gelirinden daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.26). Yaş ilerledikçe gelir düzeyinin arttığı görülmektedir.

Çizelge 4.26. Gelirler arasındaki farkın kaynağını belirleyen LSD testi

Yaş Grupları (I)	Yaş Grupları (J)	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	p
20-30	30-40	-33,33333	149,70049	0,824
	41-50	-568,58974*	165,60530	0,001*
	51 ve üzeri	-389,49275*	170,7107	0,024*
31-40	20-30	33,33333	149,70049	0,824
	40-50	-535,25641*	145,99052	0,000**
	51 ve üzeri	-356,15942*	151,75731	0,021*
41-50	20-30	568,58974*	165,60530	0,001*
	31-40	535,25641*	145,99052	0,000**
	51 ve üzeri	179,09699	167,46689	0,287
51 ve üzeri	20-30	389,49275*	170,7107	0,024*
	31-40	356,15942*	151,75731	0,021*
	41-50	-179,09699	167,46689	0,287

Eskiden kadınların okuması konusunda farklı düşünceler hakimdi ve erkek çocuklarının okuması daha önemliydi. Bu nedenle okuma yazma oranı kadınlarda daha düşük seviyede olduğundan dolayı yaş ile eğitim arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan ANOVA testi sonucunda eğitim düzeyinin yaş ile farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p=0,001$).

Çizelge 4.27. Yaş ile eğitim grupları arasındaki ANOVA testi

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arası	1231,844	2	615,922	7,987	0,001
Grup İçi	8636,730	112	77,114		
Toplam	9868,574	114			

Gruplar arasındaki farklılığı tespit edebilmek için Post Hoc testlerinden LSD testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre ilkökul mezunu ile ortaokul mezunu arasında yaşların birbirine yakın olduğu yani farklılık olmadığı belirlenirken, lise mezunlarının ilkökul ve ortaokul mezunlarına göre daha genç oldukları belirlenmiştir (Çizelge 4.28). Değişen toplum yapısı ile birlikte kadınların okuması yönünde yapılan çalışmaların etkisiyle birlikte kadınların eğitim seviyeleri yükselmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgu da bunu göstermektedir.

Çizelge 4.28. Eğitim Seviyesi Arasındaki Farkın Kaynağını Belirleyen LSD testi

Eğitim Grupları (İ)	Eğitim Grupları (J)	Ortalama Farkı (İ-J)	Standart Hata	p
İlkokul	Ortaokul	3,689	2,146	0,089
	Lise	8,511*	2,191	0,000
Ortaokul	İlkokul	-3,686	2,146	0,089
	Lise	4,825*	1,865	0,011
Lise	İlkokul	-8,511*	2,191	0,000
	Ortaokul	-4,825*	1,865	0,011

*: <0,05

Göç zamanının eğitim ile ilişkisi olabilir düşüncesiyle, eğitim düzeyleri ile Adana'da yaşadığı süre açısından farklılık olup olmadığını tespit edebilmek amacıyla ANOVA testi yapılmıştır. Önem seviyesi ($p=0,000$) tespit edilmiştir, yani eğitim düzeyi ile yaşadığı süre arasında anlamlı bir farklılık vardır (Çizelge 4.29).

Çizelge 4.29. Yaşadığı süre ile eğitim grupları arasında ANOVA testi

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arası	138,014	2	69,007	8,499	0,000
Grup İçi	909,378	112	8,119		
Toplam	1047,391	114			

Gruplar arasındaki farklılığı tespit edebilmek için Post Hoc testlerinden LSD testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre lise mezunu ile ortaokul mezunu arasında yaşadığı süre birbirine yakın olduğu yani farklılık olmadığı belirlenirken, ilkokul mezunlarının lise ve ortaokul mezunlarına göre daha uzun süredir Adana'da yaşadıkları belirlenmiştir (Çizelge 4.30). Bu da bize Adana'ya daha önce gelenlerin eğitim seviyesinin daha düşük olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.30. Yaşadığı süre ile Eğitim Arasındaki Farkın Kaynağını Belirleyen LSD testi

Eğitim Grupları (İ)	Eğitim Grupları (J)	Ortalama Farkı (İ-J)	Standart Hata	p
İlkokul	Ortaokul	2,78887*	0,69645	0,000
	Lise	2,33700*	0,71106	0,001
Ortaokul	İlkokul	-2,78887*	0,69645	0,000
	Lise	-0,45187	0,60504	0,457
Lise	İlkokul	-2,33700*	0,71106	0,001
	Ortaokul	0,45187	0,60504	0,457

*:<0,05

Farklı yaş gruplarında bulunan kadınların, göç ettikleri dönemlerdeki olaylar değişebilmekte ve göç nedenine etki edebilmektedir. Yaş grupları arasında göç etme nedenleri arasında farklılık olmadığını tespit edebilmek için ANOVA testi yapılmıştır (Çizelge 4.31). Elde edilen bulgulara göre evlilik, güvenlik ve işleyecek toprak azlığında farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.31. Dört farklı yaş grubunun göç nedenleri ANOVA testi

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Evlilik	Gruplar Arası	9,212	3	3,071	11,009	0,00
	Grup İçi	30,962	111	0,279		
	Toplam	40,174	114			
Güvenlik	Gruplar Arası	7,454	3	2,485	15,963	0,00
	Grup İçi	17,277	111	0,156		
	Toplam	24,730	114			
İşleyecek Toprak Azlığı	Gruplar Arası	7,632	3	2,544	15,059	0,00
	Grup İçi	18,751	111	0,169		
	Toplam	26,383	114			

Gruplar arasındaki farklılığı tespit edebilmek için Post Hoc testlerinden LSD testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre 20-30 yaş grubundaki kadınların evlilik nedeniyle göç kararı 41-50 ve 51 ve üzeri yaş grubunda olanlardan düşüktür. Ayrıca 31-40 yaş grubunda olan kadınlarında 41-50 ve 51 ve

üzeri yaş grubundaki kadınların evlilik nedeniyle göç etme düzeyi düşüktür. (Çizelge 4.32).

Çizelge 4.32. Yaş grupları arasındaki Farkın Kaynağını Belirleyen LSD testi

	Yaş Grupları (I)	Yaş Grupları (J)	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	p
Evlilik	20-30	30-40	-0,48810*	0,13514	0,000
		41-50	-0,22436	0,14950	0,136
		51 ve üzeri	0,25725	0,15411	0,098
	31-40	20-30	0,48810*	0,13514	0,000
		40-50	0,26374*	0,13179	0,048
		51 ve üzeri	0,74534*	0,13700	0,000
	41-50	20-30	0,22436	0,14950	0,136
		31-40	-0,26374*	0,13179	0,048
		51 ve üzeri	0,48161*	0,15118	0,002
	51 ve üzeri	20-30	-0,25725	0,15411	0,098
		31-40	-0,74534*	0,13700	0,000
		41-50	-0,48161*	0,15118	0,002
Güvenlik	20-30	30-40	0,53571*	0,10095	0,000
		41-50	0,22436*	0,11168	0,047
		51 ve üzeri	-0,08333	0,11512	0,471
	31-40	20-30	-0,53571*	0,10095	0,000
		40-50	-0,31136*	0,09845	0,002
		51 ve üzeri	-0,61905*	0,10234	0,000
	41-50	20-30	-0,22436*	0,11168	0,047
		31-40	0,31136*	0,09845	0,002
		51 ve üzeri	-0,30769*	0,11293	0,007
	51 ve üzeri	20-30	0,08333	0,11512	0,471
		31-40	0,61905*	0,10234	0,000
		41-50	0,30769	0,11293	0,007
İşleyecek Toprak Azlığı	20-30	30-40	-0,52381*	0,10517	0,000
		41-50	-0,6410	0,11634	0,583
		51 ve üzeri	-0,07971	0,11993	0,508
	31-40	20-30	0,52381*	0,10517	0,000
		40-50	0,45971*	0,10256	0,000
		51 ve üzeri	0,60352*	0,10662	0,000
	41-50	20-30	0,06410	0,11634	0,583
		31-40	-0,45971*	0,10256	0,000
		51 ve üzeri	0,14381	0,11765	0,224
	51 ve üzeri	20-30	-0,07971	0,11993	0,508
		31-40	-0,60352*	0,10662	0,000
		41-50	-0,14381	0,11765	0,224

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER**5.1. Sonuçlar**

Göç eden kadınların yaşları 31-40 arasında değişmektedir. Ortalama yaş 39,4'dür. Ailedeki ortalama birey sayısı 3,77'dir. Geleneksel aile yapısından çekirdek aileye doğru bir yöneliş olduğu izlenmektedir. Ortalama hane halkı geliri 3.676,95 TL'dir. Kadınların tamamı evlidir ve biri hariç hepsi çalışmaktadır. Kadınlar çoğu köyden göç etmişlerdir. Göç ettikleri yerde kalış süreleri ortalama 25 yıldır. Adana'da ortalama 15 yıldan beri ikamet etmektedirler. Kadınların hemen hemen tamamı eş ve çocuklarıyla göç etmişlerdir. Kadınlar göç etme kararında bağımsız değillerdir. Göç etme nedenleri arasında evlilik, iş bulma ve çocukların eğitimi ön planda yer almaktadır. Köydeki tarım topraklarının azlığı da diğer bir önemli nedendir. Kadınların göç etme kararında erkekler etkilidir.

Göç ettikleri yerde mahalle seçimindeki unsurlar önem sırası ile tanıdıkların olması, eşin istemesi ve ucuz olmasıdır. Kadınlar göç ettikleri yerlerde maddi destekten ziyade yüksek oranda manevi destek görmüşlerdir. Kadınlar, göç kararı alındıktan sonra heyecan, korku, sevinç, üzüntü, yani bütün duyguları yaşadıklarını belirtmişlerdir. Göç sırasında da en çok ekonomik ve psikolojik sorunlarla karşılaşmışlardır.

Göç sonrasında ise kent yaşamına uyum, yabancılık, yalnızlık, pişmanlık, sosyal izolasyon ve işsizlik yaşanan en önemli sorunlardır. Kadınların büyük bir çoğunluğu evlere yardımcı olarak veya çocuk bakmak için gittiklerini belirtmişlerdir. Eğitim seviyelerinden dolayı daha kalifiye iş bulmakta zorlanmakta ve genellikle düşük ücretli, düşük statülü ve servis işleri gibi ekonominin düzensiz sektörlerinde çalışmaktadırlar. Eşlerinin iş bulmasının daha zor olduğunu bazen sadece kendi elde ettikleri gelirle ailenin geçindiğini vurgulamışlardır. Kadınların büyük bir çoğunluğu elde ettikleri geliri kocasına vermekte, geriye kalan çok az kısmı ise aile ihtiyaçları için harcadıklarını belirtmişlerdir. Elde ettikleri gelir her ne kadar evde pek önemsense de, kadınlar harcama yapmadan önce eşlerine

danışmaktadırlar. Zorlandıklarını ama çalışırken kendilerini daha özgür ve değerli hissettiklerini belirtmişlerdir.

Her ne kadar göç ile birlikte bir takım sıkıntılar yaşamalarına rağmen kadınların çoğu kentin imkanlarını terk edip geri dönmek istememektedirler. Kadınlar köyde yetişen çocukların ailelerine daha bağlı olduğunu belirtse de daha iyi eğitim için çocuklarının kentte yaşamasını istemektedirler.

Göç sonrası yaşanan sorunlar arasında en önemli yeri beslenme ve barınma almaktadır. Kadınların yaklaşık %70'i daha fazla karbonhidrat tükettildiğini belirtmişlerdir. Bunun en önemli nedenleri olarak da hem daha ucuz olması hem de göç ettikleri yerden destek (bulgur, un, nohut vs.) almalarıdır. Barınma konusunda da göç ettikleri yerde genellikle kendi evlerinde ve daha büyük evlerde yaşayan kadınlar göç sonrası daha kötü evlerde kiracı konumuna düştüklerini belirtmişlerdir. Ailece daha az vakit geçirdiklerinden dolayı aile bağlarının da zayıfladığını belirten kadınlar, akrabalık ilişkilerinin çok azaldığını da vurgulamışlardır.

Kadınlar göç edecek olan kadınlara; sabırlı olmalarını ve zorlu çalışma koşullarına hazırlıklı olarak gelmelerini önermektedirler.

5.2. Öneriler

Elde edilen bulgular göçün kadınlar üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir. Bu bulgular ışığında aşağıda makro ve mikro düzeyde öneriler geliştirilmiştir.

- İnsanların yaşadıkları bölgeleri terk etmemeleri için, göç veren bölgelere yatırımlar yapılarak kentlerdeki olanakların en azından bir kısmının buralarda sunulması sağlanabilmelidir. Başarılı ve istikrarlı bir ekonomi, tarım, istihdam, konut ve bayındırlık politikaları yapılmalı ve uygulanmalıdır. Göç edilen bölgelerdeki altyapı çalışmalarına önem verilmeli, tamamlanmamış çalışmalar ivedilikle yapılmalıdır.

- Kente göç eden dar gelirli vatandaşlara yönelik toplu konut uygulamaları artırılarak, onların daha modern ve çağdaş konutlarda oturmaları sağlanmalıdır. Gecekondulaşmanın önüne geçilmelidir.
- Vasıfsız işgücüne sahip olan kadınlara, verilmekte olan ücretsiz mesleki eğitim programları artırılmalı ve girişimci kadınlar daha fazla desteklenmelidir.
- Kadınlara özellikle çocuklara daha iyi eğitim sağlamak için eğitim kurumlarının sayısı ve kalitesi artırılmalı, yeterli ve nitelikli eğitim elemanı sağlanmalıdır. Eğitimde cinsiyet eşitsizliği azaltılmalıdır.
- Okuma yazma bilmeyen kadınlara bulundukları bölgelerde okuma yazma kurslarının sayısı artırılmalı ayrıca girişimcilik eğitimleri verilmelidir.
- Kadınların ve çocukların kötü alışkanlıklar (sigara, alkol, madde) kazanmasının önüne geçmek için bilgilendirici toplantılar, eğitimler düzenlenmelidir. Medyada özellikle televizyonda bu konuya daha fazla yer verilmelidir. Bu alışkanlıkların önüne geçebilmek için çocuklar spora teşvik edilmeli ve spor yapabilecekleri alanlar artırılmalıdır.
- Kadınların göç sürecinde karşılaştıkları ruhsal problemlerine çözüm bulabilmek için psikolojik danışma merkezleri kurulmalıdır.
- Boşanmak isteyen kadınlara hukuki hakları hakkında bilgiler verilmeli ve destek olunmalıdır.
- Şehirlerde sağlık imkanlarının geliştirilmesi, sağlık elemanlarının nitelik ve nicelik olarak kalitesinin artırılması, çocuk ve ana sağlığı eğitimleri verilmeli, özellikle kadınlar doğum kontrolü (aşı) konusunda bilinçlendirilmelidir.
- Kadınlar, şehirde daha çok evde ve evlerinin yakın olduğu alanlarda vakit geçirdiklerinden, yapılan çevre düzenlemeleriyle (park, yürüyüş yolları, spor aletleri, vs) dışarda vakit geçirebilecekleri ve spor yapabilecekleri alanlar oluşturulmalı, var olan yerler iyileştirilmelidir.

- Kadınların beslenme konusunda bilinçlendirilmesi için yaşadıkları bölgelerde beslenme uzmanları (diyetisyenler) tarafından sağlıklı beslenme konusunda eğitim verecek programlar uygulayan merkezler oluşturulmalıdır.

Sonuç olarak gerek kırsal gerekse kent hayatında kadınların sorumlulukları daha fazla olduğundan daha fazla destek sağlanmalıdır. Sağlıklı nesiller yetiştirebilmek için sağlıklı, bilinçli kadınlara ihtiyaç duyulmaktadır. Ülke kalkınmasında kadınların yeri ve önemi unutulmamalı ve mevcut sorunlar belirlenerek en kısa sürede çözüme kavuşturulmalı, kırsal-kent dengesi sağlanmalı, farklılıklar en alt düzeye indirilmelidir.

Cinsiyet ayrımının şiddetlenmesinin nedenlerinden birisi de kontrolsüz kayıt dışı çalışmanın fazlalığıdır. Kayıtlı ekonomiye geçiş sadece mevcut durumun gözlenebilmesi için değil aynı zamanda düzeltilmesi için de gereklidir.

KAYNAKLAR

- Ahijevych, K., Benhard, L. 1994. Health promoting behaviours of African American women. *Nursing Research*, 43 (2): 86-89.
- Arabacı, Z., Hasgöl, E., Serpen, A.S. 2016. Türkiye’de Kadın Göçmenlik ve Göçün Kadın Sağlığı Üzerine Etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Sayı: 36.
- Arıkan, R. 2017. Araştırma Yöntem ve Teknikleri (3rd ed.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Bostan. H. 2017. Türkiye’de İç Göçlerin Toplumsal Yapıda Neden Olduğu Değişimler, Meydana Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Dergisi*, 35.
- Buz, S. 2009. Göç ve Kentleşme Sürecinde Kadınların "Görünürlüğü". *Aile ve Toplum Yıl: 11 Cilt: 5 Sayı: 17 Nisan-Mayıs-Haziran*.
- Choudry, U. K. 1998. Health promotion among immigrant women from India living in Canada. *Journal of Nursing Scholarship*, 30(3): 269-274.
- Çelik, F., 2006. İç göçlerin itici ve çekici güçler yaklaşımı ile analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27: 149-170.
- Çobanoğlu, N. 1996. Tıp etiği açısından göç ve sağlık. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı, Ankara. Devlet İstatistik Enstitüsü. 667-670
- Deniz, O., Etlan, E. 2009. Kırdan Kente Göç ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*.
- Deniz, O. 2008. Türkiye’nin Doğu Sınırı ve Mülteci Sorunu. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Başkanlığı. 2005-FED 811 Nolu Proje Raporu, Van.
- Dinler, Z. 1998. Tarım Ekonomisi. Ekin Kitapevi Yayınları, Bursa.
- Ekmekçiler, Ü.S. 2011. Kırsal Göç Hareketlerinin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Diyarbakır İli Örneği. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi*.

- Ertem, M. 1999. Göç ve bulaşıcı hastalıklar: Toplum ve Hekim, 14(3): 225-228.
- Fan, C. and Stark, O. 2008. Rural-to-urban migration, human capital and agglomeration. *Journal of Economic Behavior-Organization*, 68: 234-247.
- Fuller, J., Ballantyne, A. 2000. Immigrants and equitable health-care delivery in rural areas. *Australian Journal of Rural Health*, 8: 189-193.
- Gürbüz, M., 2007. Yüreğir'e göç eden nüfusun sosyo-ekonomik özellikleri ve şehirleşme sürecindeki değişimi. *İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Dergisi*, (15): 1-2.
- Güler, M. 1996. Kente göç eden kadınların aile planlaması ile ilgili tutumları. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı. Ankara.
- Güreşçi, E. 2016. Ortak ve Farklı Yönleriyle İç ve Dış Göçler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*.
- Hyman, H. 2004. Setting the stage: reviewing current knowledge on the health of Canadian immigrants. *Can J. Public Health*, 95(3):14-8
- İlkaracan, P., İlkaracan, İ. 1998. 1990'lar Türkiye'sinde Kadın ve Göç. 75 Yılda Köylerden Şehirlere. İstanbul. Tarih Vakfı Yayınları, 305-322.
- İpekyüz, N. 1996. Güneydoğu'da iç göç tartışmaları ve sağlık boyutu: Toplum ve Hekim, 11(74): 56-60.
- Johnson, L. R. 2005. Gender differences in health-promoting lifestyles of African Americans. *Public Health Nursing*, 22(2):130-137.
- Kalaycı, Ş. 2016. SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri Kitabı, 5. Baskı.
- Koçak, Y., Terzi, E. 2012. Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *KAÜ-İİBF Dergisi*, Cilt:3, Sayı:3.
- Ökten, Ş. 2009. Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8).

- Özdener, O.E. 2010. Adana İli Toplumsal Destek Merkezi Kayıt Tabanlı 7-15 Yaş Grubu Çalışan Çocukların Sağlık ve Sosyal Durumlarının Değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Uzmanlık Alan Tezi.
- Özen, S. 1996. Kentleşme sürecinde sağlık problemleri ve politikaları. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı, Ankara.
- Sohng, Y. K., Sohng, S., Yeom, H.A. 2002. Health-Promoting behaviors of Elderly Korean immigrants in the United States: Public Health Nursing, 19(4): 294-300.
- Soysal, M. 1998. Köy Sosyolojisi. Çukurova Üniversitesi Genel Yayın No:22, Ders Kitapları Yayın No:A-66, Adana.
- Şeker, D. Ve Uçan, G. 2016. Göç Sürecinde Kadın. CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:14, Sayı:1.
- T.C. Adana Valiliği. 2019. www.adana.gov.tr
- Tuzcu, A. Ve Bademli, K. 2014. Göçün Psikososyal Boyutu. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 6(1):56-66
- Tuzcu, A. Ve Ilgaz, A. 2015. Göçün Kadın Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 7(1):56-57.
- TÜİK, 2006. Türk Aile Yapısı Araştırması. TÜİK Yayınları, Ankara.
- TÜİK, 2009. <http://www.tuik.gov.tr>
- TÜİK, 2011. <http://www.tuik.gov.tr>
- TÜİK, 2017. <http://www.tuik.gov.tr>
- TÜİK, 2018. <http://www.tuik.gov.tr>
- TÜİK, 2019. <http://www.tuik.gov.tr>
- Tüfekçi, S. 2003. Kırsal Kesimlerden büyükşehirlere göç ve göçün aile yapısında meydana getirdiği değişiklikler: İstanbul örneği.
- UNFPA (United Nations Population Fund). 2014. Migration: a World on the move. <http://www.unfpa.org/pds/migration.html>

Villarreal A. and Hamilton E. 2012. Rush to the border? Market liberalization and urban- and rural-origin internal migration in Mexico, Social Science Research 41 (2012) 1275–1291 Contents lists available at SciVerse ScienceDirect, Social Science Research, journal homepage: www.elsevier.com/locate/ssresearch

Yenigül, S. B. 2004. Göçün Kent Mekânı Üzerine Etkileri, G.Ü. Fen Bilimleri Dergisi, 18 (2), s. 274.

Yılgin, A. 2007. Türkiye’de Yaşanan Göç Olgusu Bağlamında Adana İlinde Göçün Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkileri, Yarattığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri. T.C.İçişleri Bakanlığı, Uzmanlık Tezi.

ÖZGEÇMİŞ

Adana’da 1967 yılında doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Adana’da tamamladı. 1984-1988 yılları arasında Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü’nde lisans eğitimini birincilikle tamamladı. 2014 yılında Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümünde Yüksek Lisans eğitimine başladı. Evli ve 2 çocuk annesidir.

EKLER

GÖÇ VE KADIN ANKETİ

Bu anket formu Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde hazırlanmakta olan “Göç ve Kadın: Adana” isimli tez çalışmasında kullanılacaktır. Elde edilen veriler isim kullanılmadan ortalama değerler alınarak tablolar halinde verilecektir. Bu çalışma ile göç sırasında ve sonrasında kadınların yaşadığı sorunlar ortaya konularak çözüm önerilerinin geliştirilmesine yardımcı olacaktır. Çalışmamıza katıldığınız için çok teşekkür ederiz.

Prof.Dr.Dilek BOSTAN BUDAK

Feyzan GÜRSESLİ

Mahalle adı:

1. Yaş 2. Medeni durum: a) Evli b)Bekar
3. En son bitirdiğiniz okul: 1)okuryazar değil 2)okuryazar 3)ilkokul 4)ortaokul 5)lise 6)üniversite 7)yüksek
4. Nereden göç ettiniz (İl-İlçe-Köy)
5. Göç ettiğiniz yerde yaşadığınız süre? yıl
6. Adana’da kaç yıldır yaşıyorsunuz ?.....
7. Adana’ya geldiğinizde yaşadığınız mahalleyi seçmedeki en önemli 2 nedeniniz nedir?
- a. Evlerin ucuz olması b. Tanıdıkların (akraba-eş-dost) o mahallede yaşamaması
- c. Eşimin istemesi d. İşe yakın olması
- e. Diğer (Lütfen belirtiniz).....
8. Adana’ya taşındığınızdan beri hep aynı mahallede mi oturdunuz?
- a) Evet b)Hayır Hayır ise kaç mahalle değiştirdiniz?.....

9. Hanedeki birey sayısı

Yakınlığı*	Yaşı	Eğitim Durumu	Çalışma Durumu

*Kocas, kızı, oğlu, babası, kayınvalidesi, annesi gibi.

10. Hanenin aylık ortalama geliri:..... TL

16. Göç sırasında yaşadığınız sorunlar

Sorunlar	Hiç	Biraz	Çok
Can kaybı			
Yaralanma			
Hayvanlar telef oldu			
Ev eşyaları kırıldı			
Aile parçalandı			
Psikolojim bozuldu			
Ekonomik sıkıntı yaşandı			

17. Göç sonrası yaşadığınız sorunlar

Sorunlar	Hiç	Biraz	Çok
İşsizlik			
Barınma			
Sağlık			
Eğitim			
Beslenme			
Kent yaşamına uyum			
Güvenlik			
Yalnızlık			
Korku			
Özlem			
Yabancılık			
Pişmanlık			
Sosyal izolasyon			
Kendini değersiz görme			

18. Köyde ikametgahınız nasıl idi?

() Köyde kendi evimde oturmaktaydım. () Başkasının evinde kiracı vb. ikamet etmekteydim.

19. Köyde oturduğunuz evinizin özellikleri? Oda sayısı:.....

() Betonarme müstakil ev () Apartman dairesi () Kerpiç (Toprak) ev

20. Şu an nerede ikamet etmekte siziz ?

- a) Otel (Gecelik ücreti: TL/gün)
b) Kendi gecekondumda / evimde
c) Kira (gecekondu/diğer) (Kira bedeli: TL/Yıl)
d) Yakınlarımla ve ya akraba yanında
e) Diğer (lütfen belirtiniz).....

21. Şu anda çalıştığınız iş kolu/ meslek hangisidir ?

a)Devlet sektörü b) İşsizim c) Özel sektör d) Serbest meslek (Çocuk bakma, evlere yardımcı, vb.) e)Ev hanımı

21. Çalışma kararını almakta zorlandınız mı? a)Evet b)Hayır c)Kısmen

22. (Çalışan kadınlar cevaplandırarak) İş yaşamı hayatı sizin yaşantınızda yarattığı en önemli değişiklik nedir?

- a) Kendi gelirimi elde etme sayesinde daha özgür hareket edebiliyorum
b) İş yaşamı, benim için sadece bir sorumluluktur.
c) İş yaşamı ile dünya görüşüm değişti.
d) Diğer

23. (Çalışan kadınlar cevaplandırarak) Kazandığınız geliri genellikle nasıl harcıyorsunuz?

- a) Kendim için b) Aile ihtiyaçları için c) Çocuklarım için d) Eşime veririm
e)Diğer.....

24. Harcamalarınızda kimlere danışsınız ?(bir eşya örneğin araba/ koltuk vb. alırken)

- a) Kendim alırım b) Kocama danışırım c) Büyüklere danışırım
d) Evde ortak karar alınır. (eşler + aile büyükleri) e) Arkadaşlar

25. Yaptığınız iş evde önemseniyor mu? a) Evet b) Hayır c)Fikrim yok

26. Kazandığınız gelir evde önemseniyor mu? a) Evet b) Hayır c)Fikrim yok

27. Her hangi bir işte çalışmak ister miydiniz ? (Çalışmayan kadınlar cevaplandırılacak)

- a) Evet b) Hayır c)Bilmiyorum

28. Eşiniz- babanız çalışmanızı ister mi? (Çalışmayan kadınlar cevaplandırılacak)

- a) Evet b) Hayır c)Bilmiyorum

29. Çalışmanız konusunda eşiniz e ailenizin tutumu nasıldır? (Çalışmayan kadınlar cevaplandırılacak)

- a) Çalışmamı istemiyorlar
b) Geçim zorluğu sebebiyle bayana yakışan bir işte çalışmama izin veriyorlar. Ekonomik durumumuz düzelse çalışmama izin vermezler
c) Evde çocuklarıma bakmam ve ev işleri yapmam isteniyor.
d) Kadının yeri yuvasıdır fikri taşıyor.

30. Eğer memleketinizde çalışma fırsatınız olsaydı geri döner miydiniz ?

- a) Evet ise

Neden.....

- b) Hayır ise Nedenleri

Nedenler	Hiç Etkisi Yok	Biraz Etkisi Var	Çok Etkisi Var
Kentin imkanlarını terk etmek istememe			
Güvenlik sorunu			
Köyde mal varlığım kalmadı (ev, arazi vb)			
Kentte düzenini oturtmuş olması			
Kent yaşamına alışma			
Kan davası ve toplumsal sorunlar			

31. Devlet desteğiyle geri dönmek ister misiniz? a) Evet b) Hayır c) Kararsızım

32. Adana iş ve aile hayatınızda değişikliklere yol açtı mı ? a) Evet b) Hayır
Evet ise;

33. Evlenirken eş seçimini nasıl yaptınız ?

- () Kendim () Başkalarının kararı / görüşü / telkini ile
() Akrabalarımın arasından () Mahallemden () İş çevremden/okul çevremden

34. Eşiniz ile aynı memlekettensiniz? a) Evet b) Hayır

35. Evladınızla evlenecek kişide aradığınız özellikler nelerdir?

- a) Kendi memleketimizden olmalı b) Kendi ırkımdan olmalı
c) Aynı mezhepten olmalıyız d) Fark etmez

36. Şehirde yetişen bir çocukla köyde yetişen bir çocuğun ailesine bağlılığında sizce ne gibi farklar vardır?

- a) Köy çocukları ailelerine bağlıdır / Şehir çocukları ailesine yeterince bağlı değildir
b) Köy ve şehirde çocuk davranışları konusunda bence bir fark yok
c) Şehir çocukları ailesine bağlıdır / Köy çocukları yeterince bağlı değildir

37. Çocuklarınızı Şehirde, Köyden farklı olarak yeterli şekilde eğitebildiğinize inanıyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır c) Kısmen

38. Ekonomik konularda karar alırken kimlere danışırsınız?

	Hiçbir zaman	Arasıra	Her zaman
Kendim			
Eşime danışırım			
Aile büyüklerime danışırım			
Evde ortak karar alınır			
Arkadaşıma danışırım			

39. Sosyal konularda karar alırken kimlere danışırsınız?

	Hiçbir zaman	Arasıra	Her zaman
Kendim			
Eşime danışırım			
Aile büyüklerime danışırım			
Evde ortak karar alınır			
Arkadaşıma danışırım			

40. Ailevi konularda karar alırken kimlere danışsınız?

	Hiçbir zaman	Arasıra	Her zaman
Kendim			
Eşime danışırım			
Aile büyüklerime danışırım			
Evde ortak karar alınır			
Arkadaşlarıma danışırım			

41. Çocuklarınızın bu şehirde yaşamalarını ister misiniz ?

- a) Evet Neden
b) Hayır Neden.....

42. Kadınların boşanması konusundaki düşünceniz.

- a) Ne olursa olsun boşanmamalı b) Çok zor durumda ise boşanabilir (şiddet,vs)
c)Normal bir durum d) Kararsızım

43. Aile büyüklerinin kararları sizce her zaman doğru mudur ?

- a) Her zaman b) Bazı zamanlar c) Çoğu zaman d) Hiçbir zaman

44. Yaşadığınız yere yakın bir sağlık ocağı var mı? A) Evet b)Hayır

45. Sağlık ocağından yeterli hizmet alıyor musunuz? A) Evet b)Hayır c)Kısmen

46. Doğum kontrolü hakkındaki düşünceniz.

- a) Yapılmalı b) Yapılmamalı c)Fikrim yok

47. Hiç düşük yaptınız mı? a) Evet ise kaç tane..... b)Hayır

48. Sağlık hizmetlerinden yeteri kadar faydalaniyor musunuz? A) Evet b)Hayır

Hayır ise;

	Hiç Etkisi Yok	Biraz etkisi var	Çok etkisi Var
Sigortam yok			
Maddi yetersizlik			
Utaniyorum			
Korkuyorum			
Bilgim yok			

46. Göç ettikten sonra

	Kesinlikle Evet	Kesinlikle Hayır	Kısmen
Daha fazla karbonhidrat (ekmek, makarna, bulgur vb) tüketiyorum			
Daha kötü evde oturuyorum			
Eve bağımlı oldum			
Sosyalleşemiyorum			
Aile bağları zayıfladı			
Kendimi yalnız hissediyorum			
Çocuklarıma söz geçiremiyorum			
Zor durumda kaldığımda yardım edecek kimse bulamıyorum			
Evdeki konumum zayıfladı			
Sağlık hizmetlerinden faydalanamıyorum			
Daha çok yoruluyorum			
Ailece daha az birlikte vakit geçiriyoruz			
Panik atak geçiriyorum			

47. İletişim araçlarının aile yapınızı etkilediğini düşünüyor musunuz?

İletişim Araçları	Evet	Hayır	Kısmen
Radyo			
TV			
İnternet			
Gazete, dergi			

48. Evde bakmakla yükümlü olduğunuz hasta, yaşlı veya küçük çocuk var mı? A)Evet b)Hayır

.....

49. Sigara içiyor musunuz? Evet ise ne kadar? Ne zaman başladınız?

50. Alkol alıyor musunuz? Evet ise ne kadar? Ne zaman başladınız?

51. Kullandığınız ilaçlar?.....

52. Sigorta durumu? A) Var b)Yok

53. Göç eden kadınlara neler önerirsiniz?

ÇOK TEŞEKKÜR EDERİZ